

**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут**

Петечел Н. М.

ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

методичні вказівки та завдання для самостійної роботи

студентів денної форми навчання

ОП «Міжнародне та європейське право»

спеціальності 081 «Право»

Івано-Франківськ – 2023

Затверджено на засіданні кафедри судочинства навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 6 від 24.01.2023 р.)

Схвалено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №3 від 15.02. 2023 р.)

Петечел Н. М. Цивільне процесуальне право. Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів денної форми навчання спеціальності 081 Право, освітньо-професійної програми Міжнародне та європейське право. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 66 с.

Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» розроблені на основі навчального плану підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр спеціальності 081 «Право» Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» та робочого навчального плану на 2022-2023 н.р. Метою даного видання є сприяння організації роботи студентів при вивченні відповідного курсу. В посібнику викладені методичні вказівки до семінарських занять; завдання до семінарських занять, які включають короткі методичні рекомендації, перелік питань, що виносяться на обговорення під час занять, ключові терміни, індивідуальні завдання, методичні завдання, практичні завдання для закріплення теретичного матеріалу. До кожної теми поданий перелік основної та додаткової рекомендованої літератури, що включає нормативно-правові акти, міжнародні акти та нормативно-правові акти іноземних країн, судову практику, навчальні посібники та наукові праці, в яких досліджуються окреслені проблеми, та посилань на інформаційні ресурси, де висвітлюються дані питання.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	13
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	15

ПЕРЕДМОВА

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми Міжнародне та європейське право, спеціальності 081 Право, освітнього рівня «бакалавр».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система правових норм, що регулюють діяльність та пов'язані з нею процесуальні правовідносини суду та учасників судового процесу, що виникають при здійсненні правосуддя в цивільних справах.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні положення цивільного судочинства.
2. Провадження в суді першої інстанції.
3. Перегляд судових рішень.
4. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» є формування у студентів системи знань про основні теоретичні положення науки цивільного процесуального права; про механізми судового захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави; про структуру та систему цивільного процесуального законодавства та судової практики його застосування.

Засвоєння змісту навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право» забезпечує досягнення студентами **наступних результатів**:

Загальні компетентності:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу джерел права та результатів наукових досліджень цивільно-процесуальних відносин.

Здатність застосовувати знання цивільно-процесуальних норм у практичних ситуаціях.

Знання та розуміння предметної сфери цивільно-процесуального права та розуміння професійної діяльності.

Здатність спілкуватися мовою цивільного судочинства як усно, так і письмово.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями в сфері цивільного процесуального права.

Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

- Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень <https://minjust.gov.ua/m/ediniy-derjavniy-reestr-vikonavchih-provadjen>
- Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/>
- База даних «Законодавство України» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
- Єдиний реєстр адвокатів <https://erau.unba.org.ua/>

Здатність працювати в команді.

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). <https://reyestr.court.gov.ua/>

Фахові компетентності:

Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи при здійсненні цивільного судочинства.

Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів з цивільного процесуального права.

Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального права (конституційного, сімейного, трудового, цивільного) і цивільного процесуального права.

Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти, основні поняття та елементи цивільного судочинства.

Здатність аналізувати проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері цивільно-процесуальних відносин.

Здатність до критичного та системного аналізу, порівняння і тлумачення чинного цивільного процесуального законодавства.

Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Здатність до самостійної підготовки проєктів цивільних процесуальних документів (позовних заяв, клопотань, судових рішень тощо).

Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення, здатність давати юридичну кваліфікацію відносинам, що пов'язані із здійсненням цивільного судочинства.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»

ТЕМА 1. Загальні положення цивільного процесуального права

Цивільне процесуальне право: поняття, предмет, метод, система. Поняття і предмет цивільного процесуального права як галузі права. Метод правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин. Система цивільного процесуального права. Система цивільного процесуального права. Місце цивільного процесуального права в правовій системі України. Норми цивільного процесуального права, їх система. Дія норм цивільного процесуального права в часі, просторі та за колом осіб.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільне процесуальне законодавство. Судова практика в цивільному судочинстві.

Поняття, завдання, стадії цивільного судочинства. Сутність цивільного судочинства. Зміст завдань цивільного судочинства. Стадії цивільного судочинства. Види проваджень в цивільному судочинстві.

ТЕМА 2. Засади (принципи) цивільного судочинства

Засади (принципи) цивільного судочинства: поняття та значення. Поняття принципів цивільного судочинства. Значення принципів цивільного судочинства. Правові аксіоми у цивільному судочинстві.

Характеристика окремих принципів цивільного процесуального права. Принцип верховенства права. Принцип права на суд. Принцип правової визначеності. Принцип пропорційності. Принцип доступності правосуддя. Мова цивільного судочинства. Гласність судового процесу. Принцип законності. Принцип диспозитивності цивільного судочинства. Принцип змагальності. Принцип публічності та судового керівництва. Принцип процесуальної рівноправності сторін. Принцип забезпечення права на перегляд та оскарження судового рішення. Принцип безпосередності судового розгляду. Принцип обов'язковості рішень суду. Розумність строків розгляду справи судом. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.

ТЕМА 3. Цивільні процесуальні правовідносини

Поняття та загальна характеристика цивільних процесуальних правовідносин. Поняття цивільних процесуальних правовідносин їх особливості та елементи. Підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин.

Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація. Поняття суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. Види суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Відводи. Визначення складу суду. Склад суду. Підстави для відводу (самовідводу) судді. Наслідки відводу суду (судді). Відвід секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

ТЕМА 4. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ

Цивільна юрисдикція судів. Поняття цивільної юрисдикції. Види цивільної юрисдикції. Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція.

Територіальна юрисдикція (підсудність): поняття та різновиди. Поняття підсудності у цивільному судочинстві. Правила територіальної підсудності цивільних справ. Наслідки порушення правил підсудності. Порядок передачі справи з одного суду до іншого.

ТЕМА 5. Учасники судового процесу

Склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи. Неприпустимість зловживання процесуальними правами. Цивільна процесуальна правоздатність. Цивільна процесуальна дієздатність.

Процесуально – правовий статус сторін у цивільному процесі. Поняття сторін у цивільному процесі. Процесуальні права та обов'язки сторін. Процесуальна співучасть. Неналежний відповідач і порядок його заміни. Залучення співвідповідачів. Процесуальне правонаступництво.

Треті особи. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмету спору. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Підстави та форми участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Порядок порушення цивільної справи на захист прав, свобод та інтересів інших осіб. Особливості представництва інтересів громадянина або держави прокурором.

Представництво у цивільному процесі. Поняття представництва у цивільному процесі. Види представництва у цивільному судочинстві. Особи, які можуть бути представниками. Особи, які не можуть бути представниками. Повноваження представника в суді. Документи, що підтверджують повноваження представників.

Інші учасники судового процесу. Цивільно-процесуальний статус помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника. Цивільно-процесуальний статус свідка. Цивільно-процесуальний статус експерта та експерта з питань права. Цивільно-процесуальний статус перекладача. Цивільно-процесуальний статус спеціаліста.

ТЕМА 6. Умови процесуальної діяльності

Строки у цивільному процесі. Поняття процесуальних строків та їх види. Обчислення процесуальних строків. Початок перебігу й закінчення процесуальних строків. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.

Судові виклики і повідомлення. Поняття та види судових повісток. Порядок вручення судових повісток. Розшук відповідача.

Судові витрати. Поняття і види судових витрат. Судовий збір. Види витрат, пов'язані з розглядом справи. Попереднє визначення суми судових витрат. Забезпечення та попередня оплата судових витрат. Відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати. Розподіл судових витрат між сторонами.

Заходи процесуального примусу. Поняття та види заходів процесуального примусу. Підстави та порядок застосування заходів процесуального примусу.

ТЕМА 7. Докази та доказування в цивільному судочинстві

Доказування в цивільному судочинстві. Поняття доказування в цивільному процесі. Суб'єкт та предмет доказування. Види засобів доказування: письмові, речові та електронні докази, висновки експертів, показання свідків. Обов'язок доказування та подання доказів. Факти, які не потребують доказування.

Докази в цивільному судочинстві: поняття, види, забезпечення. Поняття та види судових доказів. Оцінка доказів. Забезпечення доказів.

ТЕМА 8. Позовне провадження

Позов у цивільному процесі. Поняття позову і його елементи. Види позовів. Право на звернення до суду за судовим захистом. Зміна позову. Відмова від позову і визнання позову. Мирова угода сторін. Підстави та види забезпечення позову. Зустрічне забезпечення.

Письмові заяви учасників справи. Заяви по суті справи, їх види. Позовна заява, її зміст і форма. Заяви з процесуальних питань.

Відкриття провадження у справі. Процесуальний порядок пред'явлення позову. Залишення позовної заяви без руху, повернення заяви. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі. Правові наслідки відкриття провадження у справі. Об'єднання та роз'єднання позовів.

Підготовче провадження. Поняття, завдання та строки підготовчого провадження. Захист інтересів відповідача від пред'явленого позову. Відзив, заперечення та зустрічний позов. Порядок проведення підготовчого засідання.

Врегулювання спору за участю судді. Підстави проведення врегулювання спору за участю судді. Порядок проведення. Припинення врегулювання спору за участю судді.

Процесуальний порядок судового розгляду. Завдання та строки розгляду справи по суті. Відкриття розгляду справи по суті. З'ясування обставин справи та дослідження доказів. Судові дебати та ухвалення рішення. Фіксування судового процесу.

Відкладення розгляду справи та перерва в її розгляді. Зупинення провадження по справі. Закриття провадження у справі. Залишення позову без розгляду.

Розгляд цивільної справи в порядку спрощеного позовного провадження. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. Строк розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження. Клопотання позивача про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження. Вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження. Особливості подання заяв по суті справи. Процесуальний порядок розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Умови та порядок проведення заочного розгляду цивільної справи. Умови та порядок заочного розгляду справи. Сутність заочного рішення, його зміст та законна сила. Порядок перегляду заочного рішення. Скасування та оскарження судового рішення.

Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування. Пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх витребування. Визнання необґрунтованими активів. Правові наслідки визнання активів необґрунтованими.

ТЕМА 9. Рішення суду першої інстанції

Поняття та види рішень суду. Вимоги, яким повинно відповідати судові рішення. Зміст судового рішення. Проголошення судового рішення. Усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив. Набрання рішенням суду законної сили.

ТЕМА 10. Наказне провадження

Сутність наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Порушення наказного провадження. Порядок розгляду заяв про видачу судового наказу. Зміст судового наказу. Скасування судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили та видача його стягувачеві.

ТЕМА 11. Окреме провадження

Загальна характеристика окремого провадження, його особливості. Справи про зміну правового статусу фізичної особи та встановлення фактів, що мають юридичне значення (визнання фізичної особи обмежено дієздатною чи недієздатною; надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою; усиновлення; встановлення фактів, що мають юридичне значення). Справи про визнання або відновлення неоспорюваних суб'єктивних прав (відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; передача безхазайної нерухомої речі в комунальну власність; визнання спадщини відумерлою). Справи про застосування встановлених законом заходів щодо захисту прав та законних інтересів (надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; справи про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб; справи про видачу і продовження обмежувального припису).

ТЕМА 12. Перегляд судових рішень

Поняття та сутність апеляційного провадження. Суди апеляційної інстанції.

Право апеляційного оскарження: суб'єкти та особливості реалізації. Об'єкти апеляційного оскарження. Строки апеляційного оскарження. Форма і зміст апеляційної скарги. Порядок подання та прийняття апеляційної скарги до розгляду.

Відкриття апеляційного провадження. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги. Підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження. Відзив на апеляційну скаргу, приєднання до апеляційної скарги, доповнення, зміна апеляційної скарги або відкликання її або відмова від неї.

Апеляційний розгляд. Підготовка розгляду справи апеляційним судом. Межі та порядок розгляду справи апеляційним судом. Порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи.

Повноваження суду апеляційної інстанції. Ухвала та постанова суду апеляційної інстанції, їх зміст. Окрема ухвала апеляційного суду. Законна сила постанови і ухвали суду апеляційної інстанції.

Поняття та сутність касаційного провадження. Право та строк касаційного оскарження. Порядок подання, форма та зміст касаційної скарги.

Відкриття касаційного провадження у справі. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги. Підстави для відмови у відкритті касаційного провадження у справі. Відзив на касаційну скаргу, приєднання до касаційної скарги, доповнення, зміна касаційної скарги або відкликання її та відмова від неї.

Касаційний розгляд. Підготовка справи до касаційного розгляду, попередній розгляд справи. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Попередній розгляд справи. Процесуальний порядок та строк розгляду справи судом касаційної інстанції. Підстави для передачі справи на розгляд та особливості розгляду справи палатою, об'єднано палатою або Великою Палатою Верховного Суду. Порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи.

Повноваження суду касаційної інстанції. Порядок прийняття постанов судом касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції, її зміст. Окрема ухвала касаційного суду.

Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Строк подання заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Форма і зміст заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Розгляд заяви.

ТЕМА 13. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посада

Виконання судових рішень як частина цивільного процесу. Джерела виконавчого законодавства. Органи примусового виконання судових рішень. Повноваження суду у виконавчому провадженні. Особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, їх права та обов'язки. Правовий статус осіб, які сприяють здійсненню виконавчих дій.

Виконавчі документи. Порядок видачі виконавчих листів. Видача дубліката виконавського листа або судового наказу. Строки пред'явлення виконавчого документа до виконання. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Відкриття виконавчого провадження. Відкладення виконавчих дій. Зупинення, припинення, закінчення виконавчого провадження. Повернення виконавчого документа. Роз'яснення виконавчого документа. Відстрочка і розстрочка виконання судових актів, зміни способу і порядку їх виконання. Заходи примусового виконання. Поворот виконання судових рішень. Порядок, строки, особливості повороту виконання в окремих категоріях цивільних справ.

Судовий контроль за виконанням судових рішень, його правова природа. Право сторони виконавчого провадження на оскарження дій або бездіяльності державного виконавця та порядок його реалізації. Розгляд скарги та судові рішення за скаргою.

Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів. Оскарження рішення третейського суду, оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Форма і зміст заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу. Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до розгляду. Судовий розгляд справи. Підстави для скасування рішення третейського суду. Підстави для скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Ухвала суду у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу.

ТЕМА 14. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні

Визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню. Умови визнання та виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню. Строки пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання. Порядок подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Вимоги до клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Підстави для відмови у задоволенні клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Звернення до примусового виконання рішення іноземного суду.

Визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню. Умови визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню. Порядок подання клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню. Розгляд клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню.

Визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Умови визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо його місце знаходиться за межами України. Порядок і строки подання заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Форма і зміст заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Порядок розгляду заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Підстави для відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Ухвала суду про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання. Добровільне виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу про стягнення грошових коштів. Надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України.

Проведення у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Видача виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Форма і зміст заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Порядок розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Ухвала суду про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або про відмову у його видачі.

ТЕМА 15. Відновлення втраченого судового провадження

Поняття втрати судового провадження. Процесуальний порядок відновлення втраченого судового провадження. Рішення суду про відновлення втраченого судового провадження.

ТЕМА 16. Загальні положення міжнародного цивільного процесу

Предмет міжнародного цивільного процесу. Джерела міжнародного цивільного процесу.

Процесуальні права та обов'язки іноземних осіб. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб. Процесуальне представництво іноземних осіб у цивільному процесі.

Судовий імунітет іноземних держав, її дипломатичних представників та міжнародних організацій.

Загальні правила підсудності судам України справ з іноземним елементом.

Виконання судових доручень іноземних судів і звернення судів України з дорученням до іноземних судів.

ТЕМА 17. Альтернативні форми розгляду цивільних справ

Третейські суди. Значення третейського розгляду цивільно-правових спорів. Порядок розгляду спорів третейським судом.

Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів. Оскарження рішення третейського суду, оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Форма і зміст заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу. Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до розгляду. Судовий розгляд справи про оскарження рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу. Підстави для скасування рішення третейського суду. Підстави для скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Ухвала суду у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу. Порядок оскарження постанов міжнародного комерційного арбітражу щодо наявності у нього компетенції, винесених в порядку розгляду питань попереднього характеру.

Провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Видача виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Форма і зміст заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Порядок розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Ухвала суду про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або про відмову у його видачі.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вивчення навчальної дисципліни здійснюється в формі лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів.

Даний посібник покликаний допомогти студентам у процесі вивчення навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право», зокрема при підготовці студентів до поточного контролю самостійної роботи.

Основою підготовки до контролю самостійної роботи виступають навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. Дата оновлення: **01.01.2023** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. N 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

3. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. Дата оновлення: 25.08.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>

4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>

5. Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 р. N 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text>

6. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 06.10.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

7. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. Дата оновлення: 10.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>

8. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. Дата оновлення: 18.08.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Навчальні підручники, посібники, науково-практичні коментарі:

1. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія. Харків : Право, 2016. 72 с. (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»). URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/userfiles/bryncev07122016.pdf>

2. Васильєв С. В. Цивільний процес. Підручник. / С. В. Васильєв. К.: Алерта, 2019. 506 с.

3. Васильєв С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. Київ: Алерта, 2015. 352 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9642/1/Vasilyev_PCP_2015.pdf

4. Грабовська О. О. Доказування у цивільному процесі України: проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 503 с.

5. Грабовська О. О. Теоретичні та практичні проблеми доказування у цивільному процесі практики : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 472 с.

6. Курило М.П. Цивільне процесуальне право України та уніфікація на його основі інших процесуальних галузей права: теорія і практика : монографія. Суми, 2014. 401 с. URL:

<http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2421/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%202.pdf>)

7. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України. [Н. Ю. Голубєва та ін.]; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Київ: Юрінком Інтер, 2021. 838 с.

8. Немеш П. Ф. Курс цивільного процесу : загальна частина : підручник / П. Ф. Немеш, В. П. Феннич. Ужгород: РІК-У, 2020. 807 с.

9. Новели цивільного процесуального кодексу України : [Електронне видання] матер. кругл. столу (Одеса, 26 березня 2018 р.) / за заг. редакцією д.ю.н., проф. Н.Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2018. 112 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9460/Novelu%20Tsyvilnogo%20protsesualnogo%20kodeksu%20Ykr%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

10. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: монографія / [В. В. Комаров, В. І. Тертишников, В. В. Баранкова та ін.] ; за заг. ред. професора В. В. Комарова. Харків: Харків юридичний, 2008. 928 с.

11. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права : Підручник / М.М.Ясинюк, М.П.Курило, О.В.Кіріяк, Ю.В.Білоусов, О.О.Кармаза, С.І.Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинюка. Київ: Алерта, 2016. URL: [http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/4021/1/Цивільне процесуальне право України за ред. Ясинюка М.М. 2016.pdf](http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/4021/1/Цивільне%20процесуальне%20право%20України%20за%20ред.%20Ясинюка%20М.М.%202016.pdf)

12. Ткачук О. С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві : монографія. Харків: Право, 2016. 600 с.

13. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 208 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true>

14. Цивільне процесуальне право України: підручник. Вид. 2-ге, переробл. та допов. : у 2 т. / за загальною ред. д.ю.н., професора, академіка М. М. Ясинюка. Київ: Алерта, 2021. 572 с.

15. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцевої. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

16. Цивільне процесуальне право України (Особлива частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцевої. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 240 с.

17. Цивільний процес: навч. посіб. для підготовки студентів 3-го та 4-го курсів бакалаврату. [уклад. К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.] ; за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. 229 с.

18. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/за загальною редакцією Василюк Н. В., Гулька Б. І., Кота О. О. Київ: ВД «Дакор», 2021. 1028 с.

Крім цього окремі завдання для самостійної роботи супроводжуються необхідними для опрацювання посиланнями на літературу, нормативно-правові акти або інформаційні ресурси.

Виконання завдань для самостійної роботи передбачає здійснення узагальнення чи навпаки конкретизацію окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення правових норм, аналіз судової практики тощо.

Завдання для самостійної роботи потрібно виконувати в письмовій формі в окремому зошиті з зазначенням теми.

Виконані завдання обговорюються на відповідних до теми семінарських заняттях.

Невиконання письмово вказаних завдань означає незадовільну підготовку до контролю самостійної роботи й тягне за собою незадовільну оцінку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА №1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

☞ **Методичні рекомендації.** Тема є вступною до вивчення основного курсу, її засвоєння допоможе зорієнтуватися в змісті навчальної дисципліни, дасть загальне уявлення щодо предмету навчальної дисципліни.

Метою вивчення теми є набуття знань про предмет та ознаки цивільного процесуального права, на базі яких усвідомлюється значення цивільного процесуального права, його місця в системі юридичних дисциплін.

Для глибокого і системного вивчення теми слід насамперед з'ясувати поняття цивільного процесуального права.

Цивільне процесуальне право – самостійна галузь права, що становить систему правових норм, яка регулює діяльність та пов'язані з нею цивільні процесуальні відносини суду та інших учасників процесу. В науці цивільного процесуального права питання щодо предмета правового регулювання цієї галузі права носить дискусійний характер. Цивільне процесуальне право регулює суспільні відносини імперативно-диспозитивним методом.

В результаті вивчення теми студент повинен знати:

- загальну характеристику цивільного процесу та цивільного процесуального права;
- джерела цивільного процесуального права;
- стадії та види цивільного судочинства;
- систему норм цивільного процесуального права, їх дію у часі та просторі.

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. Яким чином цивільне процесуальне право співвідноситься із такими галузями права як цивільне право, сімейне та трудове?
2. Яким чином цивільне процесуальне право співвідноситься з іншими процесуальними галузями права?
3. Який метод правового регулювання є характерним для цивільного процесуального права?
4. Назвіть джерела цивільного процесуального права та охарактеризуйте їх?
5. Назвіть види цивільного судочинства та охарактеризуйте їх?
6. Здійсніть класифікацію стадій цивільного процесу?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Прореферуйте наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

- 1.1. для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г, Д, Е – Бонтлаб В. В. Стадії цивільного процесу в умовах гармонізації процесуального законодавства України та ЄС. Журнал східноєвропейського права. 2015. № 14. С.94-101. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/bontlab_14.pdf

1.2. *для студентів, початкова літера прізвища яких Є, Ж, З, І, Ї, Й, К, Л* – Слинко Д.В., Каленіченко Л.І. Розвиток вітчизняного процесуального права у другій половині XIX – на початку XX століття // *Право і безпека*. 2021. № 1(80). С.156-164. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/scientist/223>

1.3. *для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф* – Ізарова І. О. Європейські правила цивільного судочинства в світлі інтеграції України до ЄС. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №19. С. 47-53. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/09/izarova_19.pdf

1.4. *для студентів, початкова літера прізвища яких Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ю, Я* – Зайвий Т. В. Правова природа видів цивільного судочинства у юридичній літературі та законодавстві України: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 56. С. 150-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_56_24

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Про застосування судами Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>

2. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n10>

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>

Додаткова література:

1. Васильєв С.В. Джерела цивільного процесуального права України: традиції й інновації: монографія. Харків : Еспада, 2013. 432 с.

2. Гетманцев О.В. Джерела цивільного процесу України: поняття та види. *Збірник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Вип. 33. Київ, 2006. С.249-255.

3. Гетманцев О. Зміст предмета цивільного процесуального права: історичні витоки сучасних доктрин. *Вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 559. Правознавство. С.71-78. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/559/14.pdf>

4. Гетманцев О. Методологія науки цивільного процесуального права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 578. Правознавство. С.76-79. URL: <http://www.lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/578/14.pdf>

5. Гетманцев О. Системний підхід у науці цивільного процесуального права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 597. Правознавство. С.69-73. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/597/13.pdf>

6. Захарова О.С. Завдання цивільного судочинства. Деякі теоретичні проблеми. *Адвокат*. №11. 2009. С.10-13. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2009_11/2009-11-Zaharova.indd.pdf

7. Комаров В. Цивільне процесуальне право: проблеми методології науки, диференціації та уніфікації судових процедур. *Право України*. 2012. №1-2. С.154-174.

8. Капустинський В., Хотинська-Нор О. Взаємозв'язок понять «судова влада», «правосуддя» і «судочинство» у контексті сучасного реформування. *Право України*. № 9. 2012. С.363-367.

9. Романюк Я., Бейцун І. Актуальні питання реформування цивільного процесуального законодавства України. *Право України*. №8. 2012. С. 289-305.

10. Ткачук О. С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві : монографія. Харків: Право, 2016. 600 с.

11. Чурпіта Г. В. Щодо поняття «вид цивільного судочинства». *Міжнародний гуманітарний університет. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: юриспруденція : зб. наук. пр. / Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса, 2015. Вип. 15, т. 2. С. 68-70.*

ТЕМА №2

ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

 Методичні рекомендації. Засади (принципи) цивільного процесуального права – це основні ідеї, положення, керівні засади щодо питань здійснення правосуддя у цивільних справах, закріплені нормами цивільного процесуального права.

При вивченні теми слід дослідити різноманітні позиції вчених стосовно розкриття змісту окремих принципів, проблеми їх класифікації.

При розкритті змісту принципів слід керуватися Конституцією України, практикою Європейського суду з прав людини, Цивільним процесуальним кодексом України та Законом України 2016 року «Про судоустрій і статус суддів».

⇒ Питання для самоконтролю

1. В чому полягає сутність принципу процесуальної економії часу?
2. В чому полягає сутність принципу доступності правосуддя та яким чином цей принцип співвідноситься із принципом змагальності?
3. Яким чином співвідноситься принцип здійснення судочинства державною мовою із принципом змагальності?
4. Яким чином співвідноситься принцип рівності перед законом та судом із принципом процесуальної рівності?
5. Яким чином співвідноситься принцип об'єктивної істини із принципом змагальності?
6. В чому полягає сутність принципу доступності правосуддя?
7. Чи не суперечить діяльність третейських судів принципу здійснення судочинства виключно судами України?
8. В чому полягає сутність принципу остаточності та правової визначеності судового рішення?
9. Яким чином між собою у цивільному процесі співвідносяться принципи диспозитивності та публічності?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Прореферуйте** наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

2.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – В. А. Кройтор. Процесуальний зміст принципу гласності цивільного судочинства. URL:

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4826/Protsesualnyi%20zmist%20pryntsyphu%20hlasnosti%20tsyvilnoho%20sudochynstva_Kroitor%20_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2.2. *для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж, З, І, Ї, Й – Ю.*
В. Неклеса. Принципи диспозитивності і змагальності цивільного процесуального права: проблема співвідношення та взаємодії. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=FP_index.htm_2010_3_44

2.3. *для студентів, початкова літера прізвища яких К, Л, М, Н – С.* І. Степурко. Процесуальні гарантії принципу рівноправності сторін у цивільному судочинстві. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/559/15.pdf>

2.4. *для студентів, початкова літера прізвища яких О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х – С.*
В. Нечипорук. До питання про сутність і значення принципів змагальності та рівноправності сторін. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34136/11-Nechiporuk.pdf?sequence=1>

2.5. *для студентів, початкова літера прізвища яких Ц, Ч, Ш, Ю, Я –*
Принцип верховенства права (в розділі «Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства» // Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 208 с. С. 9-14. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/7/232716.pdf>

2. Підберіть по 3-4 приклади правових норм, що конкретизують зміст кожного з принципів цивільного процесуального права. Заповніть схему:

Принципи	Засади (принципи) цивільного процесуального права	Зміст принципу	Норми, що містяться в ЦПК України	Норми, що містяться в інших нормативно-правових актах
Загально-правові				
Міжгалузеві				
Галузеві				
Принципи інституту судового розгляду				

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Про застосування судами Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>

3. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text>

Додаткова література:

1. Андрушко А.В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України: Монографія. Харків: Консум, 2005.
2. Євграфова Є. Доступність правосуддя: можливість судової реформи. *Право України*. 2012. № 8. С. 279-287.
3. Ізарова І. О. Закритий судовий розгляд справ в порядку цивільного судочинства: практика Європейського суду. *Юридичний вісник*. 2014. №2. С. 307-312.
4. Ізарова І. О. Проблеми реалізації принципу публічності під час ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 61-66.
5. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право, 2008. 240 с.
6. Сакара Н. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків: Право, 2010. 256 с.
7. Рябченко Ю. Ю. До питання визначення верховенства права як основоположного принципу цивільного судочинства і співвідношення його з принципом законності. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 72-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_1_15
8. Тертишников В. І. Принципи цивільного процесуального права. Харків, 1991.
9. Тимченко Г.П. Принципи цивільної юрисдикції: Теорія, історія, перспективи розвитку: монографія. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 412 с.
10. Ясинок М.М. Принцип усності, безпосередності та безперервності у цивільному судочинстві: монографія. Харків: Еспада, 2007. 152 с.

ТЕМА №3

ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

☞ Методичні рекомендації. Цивільні процесуальні відносини – одна із ключових складових загальної частини цивільного процесуального права. Зважаючи на те, що суд виступає обов'язковим учасником цивільних процесуальних відносин, необхідно розкривати сутність та елементи цих правовідносин з огляду на їхню публічно-правову природу.

Окрему увагу слід приділити категорії цивільної процесуальної правосуб'єктності суду як суб'єкта правовідносин. Незважаючи на те, що до цієї категорії неможливо застосувати класичну конструкцію цивільної процесуальної правоздатності та цивільної процесуальної дієздатності, правовий статус суду у цивільному процесі слід визначати через категорії «цивільної юрисдикції», «територіальної юрисдикції (підсудності) цивільних справ», «повноважень», «дискреційних повноважень» та ін., переважна більшість яких викликає неоднозначне тлумачення та застосування, інколи навіть полярність думок у цивільній процесуальній доктрині.

Правовий статус учасників цивільного процесу, який складається насамперед із цивільних процесуальних прав та процесуальних обов'язків, недостатньо повністю визначено процесуальним законом.

Окремим предметом додаткового аналізу повинні виступити цивільні процесуальні відносини за участю помічника судді, судового розпорядника та секретаря судового засідання.

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. Які ознаки є характерними для цивільних процесуальних правовідносин?
2. Назвіть елементи цивільних процесуальних правовідносин?
3. Здійсніть класифікацію суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин використовуючи при цьому різні критерії?
4. Назвіть і охарактеризуйте види цивільної процесуальної дієздатності
5. Яким чином між собою співвідноситься цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність із правоздатністю та дієздатністю у матеріальних галузях права?
6. Чому суд вважається основним суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1) **Прореферуйте** наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

1.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – А.Л.Паскар. Система цивільних процесуальних відносин. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 578. Правознавство. URL: <http://www.lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/578/16.pdf>

1.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж, З** – О.Г.Братель. Процесуальні юридичні факти в динаміці цивільних процесуальних відносин. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6, том 1. С. 50–58. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/6/tom_1/13.pdf

1.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких І, Й, К, Л, М, Н** – С.Василів. Суд – обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: питання цивільної юрисдикції. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2020. Т. 1. № 7. С.127-133. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21498/22.pdf>

1.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких О, П, Р, С, Т** – О.С.Захарова. Суб'єктний склад цивільних процесуальних правовідносин. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. №3(16). С.21-26. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vaau_2009_3_5

1.5. **для студентів, початкова літера прізвища яких У, Ф, Х, Ц, Ч** – М.В. Жушман. Еволюція цивільної процесуальної правосуб'єктності як передумови права на звернення до суду. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pz_2011_117_19

1.6. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ш, Щ, Ю, Я** – О.С.Снідевич. Проблеми розмежування юрисдикцій. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 2 (10). 2012. С. 41-52. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik10_04.pdf

📖 **Нормативні акти та література:**

Додаткова література:

1. Бичкова С.С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 420 с.
2. Єфімов О. М. Цивільні процесуальні правовідносини та передумови їх

виникнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 32. Том 2. С. 32–35.

3. Захарова О.С. Цивільні процесуальні відносини в системі правових відносин в Україні. *Академія адвокатури України. Вісник Академії адвокатури України*. 2015. № 2(33). С. 34-40.

4. Захарова О.С. Виникнення, розвиток та ускладнення цивільних процесуальних правовідносин. *Правовідносини: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. матеріали IV міжнар. наук.-прак. конф. (Київ, 15 листоп. 2013 р.). До 150-річчя акад. Всеукр. акад. наук. Олексія Михайловича Гуляєва (1863-1923) / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Рада молодих вчених. Київ : Ніка-Центр, 2013. С. 89-92.

5. Кімчинська С. В. Норма цивільного процесуального законодавства як елемент механізму цивільного процесуального регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 2. Том. 1. С. 123–126.

6. Кімчинська С. В. Юридичні факти як елемент механізму цивільного процесуального регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2015. Випуск 14. Том 2. С. 26-28.

7. Комаров В.В., Радченко П.І. Цивільні процесуальні правовідносини та їх суб'єкти. Харків, 1991.

8. Штефан А. Об'єкт і зміст цивільних процесуальних правовідносин. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 64-69.

9. Цувіна Т.А. Право на суд у цивільному судочинстві: монографія. Харків: Слово, 2015.

10. Діденко Л. В. Цивільно-процесуальні відносини: теоретичні аспекти : монографія / Л. В. Діденко. – Одеса : Гельветика, 2019. – 388 с.

ТЕМА №4

ЦИВІЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПІДСУДНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

☞ **Методичні рекомендації.** При підготовці до цієї теми слід враховувати спірність думок науковців щодо розмежування понять «компетенція», «юрисдикція», «підвідомчість», а також дискусійні питання визначення підвідомчості між судамм загальної юрисдикції, адміністративними та господарськими судами.

Серед видів цивільної юрисдикції закон виокремлює предметну та суб'єктну, інстанційну, територіальну.

Окремо слід зупинити увагу на територіальній юрисдикції (підсудності). Підсудність – сукупність цивільних справ, які підлягають розгляду і вирішенню по суті в даній конкретній ланці судової системи і в конкретному суді цієї ланки. Питання підсудності визначаються ст.ст. 26-32 ЦПК України.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Що таке цивільна юрисдикція і як вона співвідноситься із таким поняттям як компетенція, підвідомчість та повноваження суду?
2. Назвіть критерії визначення цивільної юрисдикції?
3. Назвіть і охарактеризуйте види цивільної юрисдикції?
3. Що таке підсудність у цивільних справах і як вона співвідноситься із цивільною юрисдикцією?
4. Назвіть види підсудності?

5. Як між собою співвідносяться загальна територіальна підсудність та альтернативна?

6. В чому полягає сутність виключної територіальної підсудності?

7. Чи передбачені випадки в діючому цивільному процесуальному законодавстві, коли суд апеляційної інстанції може розглядати відповідні справи як суд першої інстанції?

8. В яких випадках є можливою передача справи з одного суду до іншого?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Визначте та відобразіть** у таблиці підсудність цивільних справ з вказівкою на норму ЦПК.

№	Вид позову (заяви)	Підсудність
1	Наприклад, заява про усиновлення	Суд за місцем проживання дитини (ст.310 ЦПК)
2	Позов про позбавлення батьків батьківських прав	
3	Заява про встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні	
4	Позов про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки	
5	Заява про визнання недійсним втраченого цінного папера на пред'явника та відновлення прав на нього	
6	Заява про визнання фізичної особи недієздатною	
7	Позов про визнання усиновлення недійсним	
8	Заява про визнання спадщини відумерлою	
9	Позов про визнання права власності	
10	Позов про захист прав споживачів	
11	Заява про видачу судового наказу на вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати	
12	Позов про розірвання шлюбного договору	
13	Позов про поновлення незаконно звільненого працівника на посаді	
14	Позов про поділ спільного сумісного майна між подружжям	
15	Позов про розірвання шлюбу між громадянкою України та громадянином Іспанії	

 Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1632-18>

2. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України № 449/2017 від 29.12.2017 р. URL: www.president.gov.ua/documents/4492017-23382

3. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України № 452/2017 від 29.12. 2017 р. URL: www.president.gov.ua/documents/4522017-23378

4. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №3 від 01.03.2013 р. «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13>

5. Рішення ЄСПЛ у справі Бочан проти України № 7577/02 від 03.05. 2007 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_209

Додаткова література:

1. Бессараб Н. М. Юрисдикція та підсудність цивільних справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. М. Бессараб ; Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса, 2015. 19 с. URL: http://mgu.edu.ua/docs/vchen_rada/disertacii/Bessarab_AKD.pdf

2. Васирина Н.В. Окремі питання застосування правил виключної підсудності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Частина 1. Том 1. 2013. № 22.

3. Задорожна А.П. Підсудність як самостійний правовий інститут цивільного процесуального права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Вип. 41. Том 1. С. 103–106.

4. Задорожна А.П. Юридична природа інституту підсудності в галузі цивільного процесуального права. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип.6. Т. 1. С. 93–97.

5. Задорожна А.П. Дотримання правил підсудності цивільних справ. *Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць*. 2017. Вип. 1. С. 47–51.

6. Задорожна А.П. Наслідки порушення правил підсудності. *Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць*. 2017. Вип.2. С. 88–92.

7. Керноз Н.Є., Берднік І.В. Проблемність законодавчого врегулювання підсудності та її видів у національному законодавстві. *Молодий вчений*. 2014. №11(14). С. 160–165.

8. Погребняк О.С. Підсудність справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Evp/2011_2_1/Pogrebny.pdf

9. Романюк Я.М., Майстренко Л.М. Проблеми розмежування адміністративної та цивільної судових юрисдикцій щодо земельних спорів: перспективи розв'язання унаслідок оновлення процесуального законодавства. *Право України*. 2017. № 8. С. 83–99.

10. Чурпіта Г.В. Цивільна юрисдикція та підсудність сімейних справ, які розглядаються в порядку непозовного цивільного судочинства. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2(3). С. 96–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5

11. Філіп'єв А. О. Право сторін на вибір суду в окремих джерелах міжнародного цивільного процесу Європейського Союзу. *Часопис Національного*

ТЕМА №5, 6

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

☞ **Методичні рекомендації.** Сторонами в цивільному процесі виступають позивач і відповідач (ст. 48 ЦПК). Їхня цивільна процесуальна правоздатність і цивільна процесуальна дієздатність визначаються законом (ст. 46, 47 ЦПК). Процесуальні права та обов'язки сторін визначаються ст. 43, 49 ЦПК.

Процесуальна співучасть (ст. 50 ЦПК) – це участь в одному процесі декількох позивачів або відповідачів, права вимоги чи зобов'язання яких не виключають один одного. Слід вивчити підстави та види співучасті (обов'язкова та факультативна; активна, пасивна, змішана).

Заміна неналежного відповідача (ст. 51 ЦПК) – це процесуальна дія суду, яка оформлена ухвалою, щодо виведення із цивільного процесу неналежного відповідача і допущення (залучення) належної сторони, не припиняючи розгляду справи.

Інститут процесуального правонаступництва регламентується ст. 55 ЦПК. Важливо зрозуміти, в чому полягає відмінність між процесуальним правонаступництвом і заміною неналежного відповідача.

Треті особи – це особи, які беруть участь у справі, вступаючи в розпочату первісним позивачем справу для захисту своїх прав або охоронюваних законом інтересів.

Залежно від прояву матеріально-правової заінтересованості треті особи бувають двох видів – треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору (ст. 52 ЦПК), та треті особи, які не заявляють таких вимог щодо предмета спору (ст. 53 ЦПК).

Правовий статус третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, прирівняний до процесуального статусу позивача. Тому щодо участі третіх осіб можуть застосовуватися положення про процесуальну співучасть та процесуальне правонаступництво.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 ЦПК України до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, державні чи суспільні інтереси. Ця норма є виявом дії принципу публічності у цивільному процесі.

Виходячи із закріпленої у Конституції України соціальної сутності держави, утвердження і забезпечення прав і свобод людини проголошене головним обов'язком держави, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість її діяльності (ст. 3 Конституції України). Це загальний принцип. Однак у системі державних органів визначено окремі з них, які наділяються функціями захисту прав людини і громадянина чи створення умов для цього. Такими повноваженнями можуть бути наділені також недержавні організації, громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи.

Метою їх участі у цивільному процесі є захист прав, свобод та інтересів іншої особи, з якою цей орган чи особа не перебувають у відносинах представництва. Для деяких органів чи осіб така діяльність складає частину повноважень (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи опіки та піклування тощо). Для інших – це право може бути надане вказівкою закону (наприклад, представник психіатричного лікувального закладу у справах про

обмеження фізичної особи у дієздатності чи визнання її недієздатною).

Судове представництво – це процесуальна діяльність правоздатних і дієздатних суб'єктів від імені та в інтересах осіб, які беруть участь у справі.

Інститут судового представництва регулюється ст.ст. 58-64 ЦПК та Законом України від 05.07.2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

⇒ Питання для самоконтролю

1. Які ознаки є характерними для сторін у цивільному процесі?
2. Назвіть види (форми) зловживання суб'єктивними процесуальними правами учасниками цивільної справи?
3. Що таке процесуальна співучасть? У яких випадках вона виникає?
4. Який порядок залучення співвідповідача та заміни неналежного відповідача на належного?
5. Назвіть види третіх осіб та поясніть у чому полягає між ними відмінність?
6. Який порядок залучення до участі у справі третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору?
7. Який порядок вступу у процес третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору?

📖 Методичне завдання:

1. **Прореферуйте** наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

3.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – Рябченко Ю. Ю. Цивільний процесуальний статус експерта з питань права: питання вдосконалення правового регулювання. *Правова просвіта*. 2017. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravprs_2017_11_5.

3.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж** – Рябченко Ю. Ю. Суб'єкти, які надають суду консультативну допомогу під час розгляду і вирішення справи: проблемні питання визначення та законодавчого закріплення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. Вип. 29(1). С. 124-126. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_29\(1\)__33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_29(1)__33).

3.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Й, К** – Рябченко Ю. Ю. Конституційні та адміністративно-правові засади участі у цивільному судочинстві інших учасників цивільного процесу як основа їх процесуальної правосуб'єктності. *Правові новели*. 2017. № 3. С. 70-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prno_2017_3_12.

3.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких Л, М, Н, О** – Рябченко Ю. Ю. Вдосконалення процесуального статусу сторін у контексті розвитку медіації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(1). С. 132-135. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43\(1\)__34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43(1)__34)

3.5. **для студентів, початкова літера прізвища яких П, Р, С, Т** – Голубева Н.Ю. Зловживання цивільними процесуальними правами: новели ЦПК. *Новели цивільного процесуального кодексу України* : [Електронне видання] матер. кругл. Столу (Одеса, 26 березня 2018 р.) / за заг. редакцією д.ю.н., проф. Н.Ю. Голубевої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2018. 112 с. С.3-9. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9479?show=full>

3.6. **для студентів, початкова літера прізвища яких У, Ф, Х, Ц** – Полуніна О. О. Правнича допомога та представництво в суді виключно адвокатом як новація цивільного процесу. *Новели цивільного процесуального кодексу України* : [Електронне видання] матер. кругл. Столу (Одеса, 26 березня 2018 р.) / за заг. редакцією д.ю.н.,

проф. Н.Ю. Голубевої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2018. 112 с. С.50-51. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9506>

3.7. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ч, Ш, Щ, Ю, Я** – Русин О.Ю. Відповідальність судового представника в цивільному процесі за неналежне виконання своїх функцій. *Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2016. №2. С. 39-42. URL: http://lsei.org.ua/2_2016/11.pdf

2. Підготуйте порівняльну таблицю, яка відображає відмінності органів державної влади та місцевого самоврядування від інших учасників цивільного процесу (Уповноваженого Верховної Ради України, прокурора, третіх осіб, експертів, представників).

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року із змінами і доповненнями станом на 05.01.2017 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

2. Про захист прав споживачів: Закон України від 01.12. 2005 року із змінами і доповненнями станом на 21.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

3. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 року станом із змінами і доповненнями на 17.10.2019 року. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. із змінами і доповненнями станом на 14.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

5. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 року із змінами і доповненнями станом на 31.10.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 року із змінами і доповненнями станом на 19.09.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

7. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 року із змінами і доповненнями станом на [31.10.2019](#) року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>

8. Про забезпечення представництва в судах України інтересів Президента України та створених ним допоміжних органів і служб: Указ Президента України від 12.08.2010 року № 809/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/663/2019>

9. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 12.04.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08.04.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99>

11. Справа за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес):

Рішення Конституційного Суду України, № 18-рп/2004 від 01.12.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>

12. Правила адвокатської етики: затв. Звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 09.06. 2017 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf/

Додаткова література:

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : монографія. Київ : Атіка, 2011. 420 с.

2. Бичкова С.С. Визначення неналежної сторони у цивільному процесі України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 75–80. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bccccru.pdf>

3. Бичкова С.С. Окремі аспекти процесуального правонаступництва. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_3/PB-3/PB-3_48.pdf

4. Бичкова С.С. Подання висновків на виконання своїх повноважень як форма участі у цивільному процесі органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Криміналістичний вісник*. № 2 (14). 2010. С.24-29. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/krvis/2010_2/24-29.pdf

5. Бичкова С.С. Треті особи у цивільному процесі України: поняття, ознаки і види URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2010_9/Bichkova.pdf

6. Бобровник О.В. Третя особа без самостійних вимог щодо предмета спору в справі, що зумовлена посвідченням договору купівлі-продажу. *Часопис Київського університету права*. №4. 2005. С. 168-171. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2005_4/2005_4.pdf

7. Гузе К. А. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 21 с. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10003>

8. Єремєєва Н.В. Реалізація цивільної процесуальної правосуб'єктності територіальних громад за законодавством України. URL: http://www.confcontact.com/2009_03_18/is2_eremeeva.php

9. Лазько Г.З. Функції профспілок у цивільному процесі України: теоретико-правові аспекти. *Вісник*. 2012. №2. С. 62–65. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VAPSV_pdu/2011_2/St_11.pdf

10. Лемик Р. Підстави участі нотаріуса у цивільній справі у статусі третьої особи. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Випуск 55. С. 155–158; URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2012_55/155civ55.pdf

11. Немеш П.Ф. Розмежування законного представництва та інших видів представництва у цивільному процесі, що не пов'язані з видачею довіреності. *Адвокат*. 2011. №7. С. 23–25.

12. Нецька Л., Пилипенко І. Правовий статус прокурора в цивільному процесі. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. №1. С. 74-79. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_1/12Necka.pdf

13. Петренко В.С. Зловживання процесуальними правами у цивільному судочинстві. *Young Scientist*. № 6 (33). June, 2016. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/66.pdf>

14. Пушай В.І. Теоретико-прикладні проблеми сингулярного та процесуального правонаступництва. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія: Право*. 2013. №1062, вип.14. С.105-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1062_14_27

15. Рожик Ю. Правова природа висновків органів місцевого самоврядування в цивільному процесі. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/2009_11/Rozhyk.pdf
16. Русин О.Ю. Відповідальність судового представника в цивільному процесі за неналежне виконання своїх функцій. *Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2016. №2. С. 39-42. URL: http://lsei.org.ua/2_2016/11.pdf
17. Русин О.Ю. Представництво юридичних осіб в цивільному процесі. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : зб. наук. ст. / Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Юрид. ін-т. Івано-Франківськ, 2014. Випуск 36. С. 154-163.
18. Рябченко Ю.Ю. Особливості участі третіх осіб у справах про захист прав споживачів. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_4/PB-4/PB-4_48.pdf

ТЕМА №6

УМОВИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації. Вивчення питання процесуальних строків має практичний характер, адже використанні студентами знання безпосередньо залежать від вміння застосувати їх при вирішенні питань своєчасного звернення з апеляційними та касаційними скаргами, визначення поважних причин для поновлення пропущених процесуальних строків. При підготовці до теми необхідно звернути увагу на поняття та види процесуальних строків у цивільному процесі, їх значення для учасників судового процесу, наслідки їх пропуску.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод до судової процедури пред'являється вимога справедливості та публічності. Ухвалення правосудного рішення та виключення процесуально-правових порушень можливе у випадку, коли судовий розгляд здійснюється із дотриманням вимог гласності та змагальності. Відкритий доступ до суду осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників цивільного судочинства, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи чи вчинення окремої процесуальної дії, є одними з необхідних умов демократичного суспільства та забезпечення справедливого та публічного судочинства на засадах змагальності.

Правові норми глави 7 Розділу I ЦПК України, які регулюють порядок здійснення судових викликів і повідомлень, є інститутом цивільного процесуального права. При цьому право заінтересованої особи на отримання інформації про час і місце розгляду справи чи окремого процесуального питання забезпечується при розгляді справи в суді першої інстанції, при перегляді та примусовому виконанні судових рішень.

Судові витрати – це витрати, що виникають у зв'язку з розглядом цивільних справ та виконанням судових рішень.

Види судових витрат: 1) судовий збір; 2) витрати, пов'язані з розглядом справи (витрати на професійну правничу допомогу; пов'язані з явкою до суду сторін та їх представників; пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням судових експертиз; пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження, забезпечення доказів та інші витрати).

Важливим є таке поняття, як ціна позову, оскільки виходячи з ціни позову, обчислюється розмір судового збору, що стягується зі спорів майнового характеру. Слід знати й те, яким чином вираховується розмір судового збору при об'єднанні

вимог майнового та немайнового характеру.

Треба звернути увагу на питання про підстави та порядок повернення судового збору, а також про відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати. Окремо доцільно проаналізувати процедуру розподілу судових витрат.

Вивчаючи заходи процесуального примусу, слід детально розглянути кожен захід процесуального примусу, що може бути застосований до учасників цивільного процесу, підстави його застосування, а також порядок застосування заходів процесуального примусу.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Як співвідносяться між собою процесуальні строки із процесуальними юридичними фактами?
2. Якими ознаками характеризується перебіг процесуального строку?
3. Якими особливостями характеризується обчислення процесуального строку?
4. Яким чином співвідноситься цивільна процесуальна відповідальність із заходами процесуального примусу?
5. Які види заходів процесуального примусу передбачені чинним цивільним процесуальним кодексом?
6. В чому полягає відмінність судового збору від витрат, які пов'язані із розглядом цивільної справи?
7. За яким принципом відбувається перерозподіл судових витрат?
8. В чому відмінність судових викликів від повідомлень?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Прореферуйте** наступні рішення Європейського суду з прав людини:

1.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г, Д, Е** – Рішення ЄСПЛ у справі Претто та інші проти Італії. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461429/2461429.htm>; http://european-court.ru/uploads/EC_HR_Pretto_and_Others_v_Italy_08_12_1983

1.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Є, Ж, З, І, Й, К** – Рішення ЄСПЛ у справі Кухарчук проти України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_189

1.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких Л, М, Н, О, П, Р** – Рішення ЄСПЛ у справі Дульський проти України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_045

1.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких С, Т, У, Ф, Х, Ц** – Рішення ЄСПЛ у справі Головки проти України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_188

1.5. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ч, Ш, Щ, Ю, Я** – Рішення ЄСПЛ у справах «Санді Тайме» проти Об'єднаного Королівства. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461432/2461432.htm>

2. Заповніть таблицю, вирахувавши в гривневому еквіваленті розмір ставки судового збору станом на відповідне число поточного року.

Найменування документа і дії, за	Ставка судового збору
----------------------------------	-----------------------

яку справляється судовий збір	Розмір у грн.	Ставка (відповідно до Закону України «Про судовий збір»)
1. За подання до суду:		
НАПРИКЛАД, позовної заяви майнового характеру	Від 000000 грн. до 0000000 грн.	1 відсоток ціни позову, але не менше
позовної заяви немайнового характеру		
позовної заяви про розірвання шлюбу		
позовної заяви про поділ майна при розірванні шлюбу		
заяви у справах окремого провадження		
позовної заяви немайнового характеру		
заяви про перегляд заочного рішення		
заяви про забезпечення доказів або позову		
заяви про скасування рішення третейського суду		
заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду		

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах : Гаазька конференція з міжнародного приватного права від 15.11.1965 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_890

2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06. 2011 року із змінами і доповненнями станом на 16.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

3. Про судовий збір: Закон України від 08.07. 2011 року із змінами і доповненнями станом на 01.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>

4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 01.07.1996 р. № 710: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 року. № 542. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/542-2017-%D0%BF>

5. Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави: постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2006 року № 590 із змінами і доповненнями станом на 14.03.2018 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2006-%D0%BF>

6. Про затвердження Порядку і умов укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій

основі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 року №8 із змінами і доповненнями станом на 25.10.2019 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/8-2012-%D0%BF>

7. Про затвердження Порядку розшуку боржника – фізичної особи: наказ МВС України 27.08.2008 року № 408. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1078-08?lang=ru>

8. Про фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням платежів на виконання рішень закордонних юрисдикційних органів, що прийняті за наслідками розгляду справ проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2005 року № 1289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2005-%D0%BF>

9. Про строки розгляду судами України кримінальних і цивільних справ: постанова Пленуму ВС України від 01.04.1994 року № 3. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-94>

10. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: постанова Пленуму ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 11. URL: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2014_rik.html

11. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах: постанова Пленуму ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 10. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14?lang=ru>

Додаткова література:

1. Банчук О. А., Куйбіда Р. О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав та основних свобод до процедури здійснення судочинства. Київ: «ІКЦ «Леста»», 2005. 116 с.

2. Капля О.М. Вплив судового збору на рівень доступності судочинства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 2. Том 2. 2017. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo02/part_2/10.pdf

3. Кондрат'єва Л.А., Прокопюк А.Л. Судові витрати в цивільному процесі. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Випуск 597. Правознавство. С. 74–78. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/597/14.pdf>

4. Куцик К. Заходи процесуального примусу, які застосовуються до порушників порядку в залі судового засідання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_4_5

5. Куцик К. Класифікація заходів процесуального примусу у цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 24-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_6

6. Куцик К. В. Щодо визначення поняття процесуального примусу в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 41(1). С. 116-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_41%281%29__31

7. Навроцька Ю. Процесуальна форма інформування через пресу в цивільному судочинстві. *ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ*. 2011 №53. С. 211 – 217.

8. Навроцька Ю. В. Строки судового розгляду в цивільному процесі України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип. 3. С. 149–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2013_3_20

9. Сапейко Л.В. Розшук відповідача в цивільному процесі та компенсація витрат на його проведення. *Форум права*. 2011. №3. С.687 – 691.

10. Сакара Н.Ю. Інститут судового збору в практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 35(2.1). С. 192-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_35
11. Сакара Н. Ю. Про правову природу «розумного строку» судового розгляду. *Юрист України*. 2014. № 3. С. 84-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2014_3_16
12. Сакара Н. Ю. Основні засади цивільного судочинства та розумність строків розгляду справи судом. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 142. С. 77-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2018_142_8
13. Сакара Н. Ю. Про правову природу судового збору. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 132. С. 135-146. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_132_16
14. Ханік-Посполітак Р.Ю. Доступність правосуддя в цивільному процесі в контексті Закону України «Про судовий збір». URL: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2194/1/Khanyk-Pospolitak_Dostupnist_pravosuddia_v_tsyvilnomu.pdf
15. Хотинська-Нор О. Інститут судових повісток у цивільному судочинстві України. Підприємництво, господарство і право. 2019. №9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/9/7.pdf>

ТЕМА №7

ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Методичні рекомендації. Суд не може вирішити жодної справи не встановивши її обставин. Оскільки завданням суду є захист прав та інтересів, то для виконання такого завдання суд у кожному конкретному випадку повинен встановити, чи існує те право, про захист якого просить позивач, чи покладено на відповідача відповідний обов'язок і у чому він полягає, тобто з'ясувати спірні правовідносини. При цьому права і обов'язки не виникають самі собою. Їх виникнення, зміну і припинення закон пов'язує із настанням певних юридичних фактів. Тому суду для з'ясування дійсних правовідносин необхідно спочатку встановити, які юридичні факти здійснювалися. Відповідно до закону суд може обґрунтовувати своє рішення тільки тими фактами, які були доказані у процесі, тобто, були встановлені у судовому засіданні за допомогою судових доказів.

Розгляд теми передбачає вивчення багатьох питань, перше з яких – мета та предмет доказування.

Судовий доказ має свій зміст та процесуальну форму. Крім того, доказ повинен відповідати вимогам належності, допустимості, достовірності та достатності. Кожне з цих понять є об'єктом для уважного вивчення.

Особливу увагу слід звернути на перелік засобів доказування, який міститься в ч. 2 ст. 76 ЦПК України. Цей перелік є вичерпним.

Кожен доказ має свої відмінні особливості, які визначають специфіку їх залучення в процес, дослідження та оцінку. В теорії цивільного процесуального права для кращого виявлення окремих особливостей доказів розроблено декілька видів їх класифікації.

Необхідно також чітко знати правила розподілу обов'язку доказування, процесуальний порядок подання, витребування, дослідження та оцінки доказів, права та обов'язки суб'єктів доказування.

При вивченні теми слід керуватися гл. 5 розділу I ЦПК України (ст.ст. 76-119), гл. 6 розділу III ЦПК України (ст.ст 228-239).

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. В чому полягає відмінність судового доказування від судового доведення?
2. Чому інші учасники цивільної справи не є суб'єктами судового доказування?
3. Яку функцію у цивільному процесі виконують докази?
4. Яким чином співвідносяться докази та предметом доказування?
5. Чи вправі учасники цивільної справи визнати факти, яких не існувало?
6. За яких умов той чи інший факт вважається преюдиційним?
7. В чому полягає відмінність преюдиційних фактів від презюмуючих?
8. В чому полягає належність доказів від їх допустимості?
9. Назвіть види засобів процесуального доказування?
10. В чому полягає відмінність електронних доказів від речових?
11. За яких умов пояснення сторін, третіх осіб та їх представників можуть вважатися допустимими доказами у цивільному процесі?
12. За яких умов показання свідка може вважатися допустимим доказом у цивільному процесі?
13. Яке має значення для цивільного судочинства інститут забезпечення доказів?
14. Назвіть способи забезпечення доказів?
15. Чи надає суд оцінку доказам на предмет їх належності та допустимості при прийнятті рішення про їх забезпечення?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Прореферуйте** наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

2.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – Лазько О. М. Речові докази у цивільному процесі України: питання теорії і практики. *Наше право*. 2015. № 1. С. 121-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_1_23

2.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж** – Штефан А. С. Поняття судового доказування у цивільному процесі. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8. № 1. С. 64-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_1_10

2.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Ї, Й, К, Л** – Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 127-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_2_23

2.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П** – Грабовська О. Специфіка формування предмета доказування в цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 15-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_3_3

2.5. **для студентів, початкова літера прізвища яких Р, С, Т, У** – Грабовська О. Належність доказів. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2016. Vol. 3, Iss. 4. С. 241-246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrppl_2016_3_4_37

2.6. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ф, Х, Ц, Ч** – Дрогозюк К.Б. Повноваження омбудсмена в доказуваннях у цивільному процесі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 16 (2). С. 26-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_16%282%29__9

2.7. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ш, Щ, Ю, Я** – Дрогозюк К.Б. Сучасні джерела доказування у цивільному процесі України та

Франції. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 52-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_1_12

2. Підготуйте проєкт заяви до суду про забезпечення позову (фабулу справи студент формує самостійно).

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 року із змінами та доповненнями станом на 14.11.2019 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 року із змінами і доповненнями станом на 05.10.2017 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

3. Про затвердження Порядку передачі судом речових доказів, які є об'єктами, що вилучені з цивільного обороту або обмежено оборотоздатні: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 року №236 із змінами та доповненнями станом на 14.03.2018 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2006-%D0%BF>

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року із змінами та доповненнями станом на 14.01.2020 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

5. Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ Міністерства юстиції України від 12.12.2011 року із змінами та доповненнями станом на 17.01.2020 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11>

6. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 30.05. 1997 року «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» із змінами, внесеними згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України № 15 від 25.05. 1998 року. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0008700-97>

Додаткова література:

1. Андрійцьо В.Д. Теоретичні проблеми доказування в цивільному судочинстві України: монографія / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Ужгород : ІВА, 2014. 408 с.

2. Бесарабчик В.О. Допустимість письмових доказів у цивільному судочинстві України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2011_10/Besarabchik.pdf

3. Гарієвська М.Б. До питання про дискреційні повноваження суду у процесі доказування. URL: <http://ndippp.gov.ua/Schorichnuk/Garievska.pdf>

4. Гарієвська М.Б. До питання активності суду в процесі доказування: порівняльно-правовий аспект. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2010_9/Garievska.pdf

5. Грабовська О. О. Доказування у цивільному процесі України: проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 503 с.

6. Дрогозюк К. Діяльність суб'єктів доказування при розподілі тягара доказування на окремих стадіях цивільного процесу України. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2017. Vol. 4, Iss. 6. С. 230-236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2017_4_6_36

7. Зеленьак Е.С. Інститут оцінки доказів у цивільному процесі: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. НАН, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. Ужгород, 2014. 221 с.
8. Іванченко О.П. Процедура розкриття доказів на стадії підготовки справи до судового розгляду у цивільному процесі України. *Часопис Київського університету права*. № 1. 2010. С.173-178. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chkup/2010_1/173.pdf
9. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі. [Електронний ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук :12.00.03. Харків, 2016. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kalamaiko/d_Kalamaiko.pdf.
10. Кучер Т.М. Співвідношення висновків експерта та спеціаліста як засоби доказування в цивільному процесі: питання теорії та практики. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 2(10). С.31-40. URL: www.vru.gov.ua/content/article/visnik10_03.pdf
11. Новікова Н. А. Поняття та ознаки свідка в цивільному процесі. *Право і суспільство*. 2016. №6. С. 41-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_6_10
12. Новікова Н.А. Показання свідків у цивільному процесі: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2018. 245 с. URL: https://drive.google.com/file/d/19KliImCvwKmGx2dEs_HAD3G5yAz8fEqC/view
13. Тертишніков В. Докази як інструмент судового доказування у цивільному судочинстві. *Право України*. №10. 2011. С.77-89.
14. Фурса С., Цюра Т. Докази і доказування у цивільному процесі. Київ, 2005. 256 с.
15. Ханік-Посполітак Р.Ю. Пояснення сторін як докази в цивільному процесі. *Вісник Академії адвокатури України*. Число 2 (18). 2010. С. 156-158. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vaau/2010_2/text/10hprycp.pdf
16. Шкребець Д.В. Поняття і види доказів у цивільному процесі. URL: http://www.kul-lib.narod.ru/bibl.files/index-2011_4/248.pdf
17. Штефан А. С. Поняття судового доказування у цивільному процесі. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 1. С. 64-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_1_10
18. Ясинок М. Висновок експерта як доказ у справах щодо обсягу правосуб'єктності фізичних осіб. *Право України*. №4. 2010. С.146-152.

ТЕМА №8

ПОЗОВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

 Методичні рекомендації. Засобом захисту прав особи у позовному провадженні є позов – матеріально-правова вимога позивача до відповідача, звернена через суд про захист порушеного, оспорюваного чи невизнаного права або інтересу, який здійснюється у певній, визначеній законом, процесуальній формі.

Позов має кілька елементів, до яких належать: предмет, підстава, зміст.

Закон, крім категорії «позов», використовує термін «право на позов», не розкриваючи його зміст. Право на позов – складне поняття, яке складається з двох правомочностей: 1) право на процес, на діяльність суду щодо розгляду та вирішення спору; 2) право на одержання захисту у визначеному процесуальному порядку.

Слід вирізняти передумови права на пред'явлення позову та умови реалізації права на пред'явлення позову. Значення передумов на пред'явлення позову полягає в тому, що якщо нема тієї або іншої передумови, то у позивача нема права на пред'явлення позову і суддя повинен відмовити в прийнятті позовної заяви.

Право на пред'явлення позову може бути здійснене тільки у порядку, встановленому законом. Основними складовими порядку є: дотримання правил цивільної юрисдикції; дієздатність позивача (ст.ст. 46, 47 ЦПК); дотримання належної форми позовної заяви (ст. ст. 175, 177 ЦПК).

Вивчаючи інститут забезпечення позову, необхідно звернути увагу на те, що ст. 150 ЦПК України встановлює перелік видів забезпечення позову. Суд, який постановив ухвалу про забезпечення позову, має право замінити один вид забезпечення позову іншим (ст. 156 ЦПК України), скасувати заходи забезпечення позову (ст. 158 ЦПК України).

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. Назвіть особливості, які є характерними для позовної форми захисту суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів у цивільному процесі?
2. Яке має значення для цивільного судочинства виділення елементів позову?
3. Виділіть критерії, якими можна керуватися при здійсненні класифікації позовів у науці цивільного процесуального права?
4. Виділіть елементи позовів про визнання, про присудження та перетворювальних позовів?
5. Охарактеризуйте юридичну природу права на позов
6. Яку роль відіграє інститут забезпечення позову у цивільному процесі?
7. Назвіть способи забезпечення позову?
8. Чи на усіх стадіях цивільного процесу є можливим забезпечення позову у той чи інший спосіб?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Прореферуйте наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

2.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – Татулич І.Ю. Правова природа інституту групового позову в цивільному судочинстві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Том 82. С. 236–247. URL: <http://www.apdp.in.ua/v82/34.pdf>

2.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж** – Ясинок М.М. Масові (групові) та похідні позови в цивільному процесуальному праві України: постановка проблеми. *Приватне та публічне право*. 2017. № 3. С. 54-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpulaw_2017_3_14
https://revolution.allbest.ru/law/00976841_0.html

2.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Ї, Й, К, Л** – Романюк Я.М., Майстренко Л.О. Масовий позов: загальні характеристики, зарубіжний досвід, перспективи впровадження в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 3. С. 35–47. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vvsu_2015_3_7

2.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П** – Братель О. Позов – цивільний процесуальний та матеріально-правовий юридичний факт. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 3-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_1_2

2.5. **для студентів, початкова літера прізвища яких Р, С, Т, У** – Алексеева Н. С. Зустрічне забезпечення як засіб захисту інтересів відповідача в цивільному процесі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 42-46. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/fjur/program_5c47218ace2a5.pdf

2.6. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ф, Х, Ц, Ч** – Бондаренко-Зелінська Н.Л. Окремі питання захисту прав та інтересів відповідача в цивільному процесі. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1. - С. 27-37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_1_5

2.7. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ш, Щ, Ю, Я** – Шурин О.А. Зустрічний позов у цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 3. Том 1. 2018. С. 131-134. URL : http://www.lj.kherson.ua/2018/pravo03/part_1/30.pdf

2. Підготуйте проєкт заяви до суду про забезпечення позову (фабулу справи студент формує самостійно).

3. Підготуйте проєкт заяви до суду про скасування заходів забезпечення позову (фабулу справи студент формує самостійно).

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України (справа про забезпечення апеляційного оскарження ухвал суду) від 28.04.2010 року №12-рп/2010//: URL : <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=110759>

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06. 2009 р. №2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції». URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/623809DCB56E022BC2256C95003CF7EA>

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12. 2006 р. № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову». URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/623809DCB56E022BC2256C95003CF7EA>

Додаткова література:

1. Бичкова С.С. Зустрічний позов як цивільна процесуальна форма захисту інтересів відповідача. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 10 (122). С. 41-44. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/vvsu/2010_10/10-2010/102010-6.pdf

2. Братель О. Категорії «позов» і «позовна заява» як складові цивільних процесуальних юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 4-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_2_2

3. Васильченко М.М. Заперечення проти позову: навч. посібник. Харків, 1974. URL: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1197_page_3.html

4. Головка К. Спірні питання порядку розгляду заяв про забезпечення позову в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12.

5. Губська А. В. Групові позови в цивільному процесі : монографія. Київ, 2015.

180 с.

6. Захист невизначеного кола споживачів в ЄС та в Україні. Київ, 2009. URL: http://www.consumerinfo.org.ua/upload/iblock/b62/class_action_eu_ukraine.pdf

7. Корольов В.В. Способи забезпечення цивільного позову, не передбачені ЦПК України. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 3(7). С. 72–82 URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik07_06.pdf

8. Луспеник Д. Зустрічне забезпечення. Кілька складних питань щодо застосування нового інституту, з якими стикнуться судді. *Закон і Бізнес*. 2017. № 34 (1332). URL: http://zib.com.ua/ua/print/130073kilka_skladnih_pitan_schodo_zastosuvannya_zustrichnog_o_zabez.html

9. Миколаєць В.А. Груповий позов у цивільному процесі України : автор. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 20 с.

10. Пашук А.Й. Позов в радянському процесуальному праві. Львів, 1971.

11. Татулич І.Ю. Цивільна процесуальна форма в суді першої інстанції в Україні: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 192 с.

12. Шурин О.А. Інститут забезпечення позову: теоретичні та практичні проблеми реалізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 1 (22). 2018. С.177-180. http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2018/42.pdf

13. Ясинок М.М., Запара С.І., Кройтор В.А., Кравцова Т.М. Масові (групові) та похідні позови в процесуальному праві України: постановка проблеми. Науково-практичний посібник. Київ: Правова єдність, Алерта, 2019.

ТЕМА №9

ПОДАННЯ ПОЗОВУ ДО СУДУ. ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

✎ Методичні рекомендації. *Право на пред'явлення позову може бути здійснене тільки у порядку, встановленому законом. Основними складовими порядку є: дотримання правил про підсудність; дієдатність позивача; дотримання належної форми позовної заяви.*

Позов подається до суду у формі позовної заяви, яка відповідає предмету, підставі та змісту позову, а також вимогам щодо змісту, форми та документального супроводження, встановленим ст.ст. 175-177 ЦПК України та іншими нормативними актами, зокрема тими, що регулюють спірні матеріальні правовідносини.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Який порядок пред'явлення позову до суду?
2. Які настануть правові наслідки у випадку, якщо суд прийме рішення про залишення позову без руху чи його повернення?
3. Охарактеризуйте правові наслідки відмови суду у відкритті провадження у справі.
4. За яких умов пред'являється зустрічний позов до суду?
5. Назвіть види заперечення проти позову та поясніть особливості кожного із них.
6. За яких умов є можливим об'єднання та роз'єднання позовів?

📄 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Підготуйте проєкт процесуального документа (фабулу справи студент формує самостійно):

1.1. для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г, Д, Е – проєкт позовної заяви про розірвання шлюбу;

1.2. для студентів, початкова літера прізвища яких Є, Ж, З, І, К, Л – проєкт ухвали про повернення позовної заяви у зв'язку з тим, що заяву подано недієздатною особою (п. 1 ч.4 ст. 185 ЦПК України);

1.3. для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П, Р – проєкт ухвали про відмову у відкритті провадження у справі (п.1 ч.1 ст. 186 ЦПК України);

1.4. для студентів, початкова літера прізвища яких С, Т, У, Ф, Х – проєкт ухвали про відмову у відкритті провадження у справі (п.3 ч. 1 ст. 186 ЦПК України);

1.5. для студентів, початкова літера прізвища яких Ц, Ч, Ш, Ю, Я – проєкт ухвали про залишення позовної заяви без руху.

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06. 2009 року №2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції». URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/623809DCB56E022BC2256C95003CF7EA>.

Додаткова література:

1. Братель О. Категорії «позов» і «позовна заява» як складові цивільних процесуальних юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.4-12. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/02/2.pdf>

2. Водоп'ян Т.В., Кубай І.Ю. Відмова у відкритті провадження у справі та касаційного провадження: проблемні питання цивільного судочинства. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1. С. 10-15. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/3.pdf>

3. Луспеник Д.Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.

4. Полюк Ю. І. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо реалізації права на звернення до суду за захистом: порівняльно-правовий аспект. *Форум права*. 2018. № 2. С. 98–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2018_2_14

5. Полюк Ю.І. Право на звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав за цивільним процесуальним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2019. 20 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11518/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%AE.%D0%86..pdf?sequence=4&isAllowed=y>

6. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / Комаров В.В., Тертишніков В.І., Баранкова В.В. та інші; за заг. ред. професора В.В. Комарова. Харків: Харків юридичний, 2008. – 928 с.

7. Сенік С. Відмова у відкритті провадження у цивільній справі. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Вип.53. С.218-224. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2011_53/218civ53.pdf

ТЕМА №10

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

 Методичні рекомендації. Підготовче провадження – обов'язкова стадія

цивільного процесу, яка становить собою сукупність процесуальних дій учасників процесу, спрямованих на з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду і на забезпечення своєчасного та правильного розгляду та вирішення цивільної справи.

Мета цієї стадії полягає у сприянні охороні прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом створення умов для забезпечення правильного та своєчасного вирішення справи й ухвалення законного та обґрунтованого рішення. Завданнями підготовки є: створення можливостей для врегулювання спору до судового розгляду, в тому числі примирення сторін; визначення характеру спірного правовідношення та матеріальної норми права, яка підлягає застосуванню; визначення предмета доказування, тобто фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи; визначення складу учасників процесу у справі, їх процесуального становища та способів забезпечення своєчасної явки цих суб'єктів у судові засідання; з'ясування кола доказів, необхідних для вирішення справи та забезпечення їх своєчасного надання.

Ці завдання виконуються шляхом вчинення комплексу процесуальних дій судді та інших учасників процесу (гл. 3 розд. III ЦПК), що складають зміст підготовчого провадження.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Яка процесуально-правова сутність даної стадії цивільного процесу?
2. В яких процесуальних формах може відбуватися підготовка судом справи до її розгляду по суті?
3. В чому полягає особливість такої процесуальної форми підготовки справи до судового розгляду як підготовче засідання?
4. Яким обсягом процесуальних прав та обов'язків наділений суд на даній стадії цивільного процесу?
5. Яким обсягом процесуальних прав та обов'язків наділені учасники цивільної справи на даній стадії цивільного процесу?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Підготуйте проєкт процесуального документа (фабулу справи студент формує самостійно):

1.1. для студентів, початкова літера прізвища яких **А, Б, В, Г, Д, Е** – проєкт ухвали про призначення повторної експертизи;

1.2. для студентів, початкова літера прізвища яких **Є, Ж, З, І, К, Л** – проєкт заяви про виклик свідків;

1.3. для студентів, початкова літера прізвища яких **М, Н, О, П, Р** – проєкт заяви про витребування доказів;

1.4. для студентів, початкова літера прізвища яких **С, Т, У, Ф, Х** – проєкт ухвали про судові доручення;

1.5. для студентів, початкова літера прізвища яких **Ц, Ч, Ш, Ю, Я** – проєкт ухвали про призначення справи до судового розгляду.

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 12.06.2009 року «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду». Вісник Верховного Суду України. 2009.

Додаткова література:

1. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Оптимізація підготовки цивільних справ до судового розгляду як складові наближення процесуального законодавства України до європейських стандартів судочинства. *Форум права*. 2009. №1. С. 56–62. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2009-1/09bness.pdf>
2. Васильєв С.В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Еспада, 2009. 448 с.
3. Кармаза О. О. Інститут врегулювання спору за участю судді в цивільному, господарському та адміністративному процесах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Т. 1 Вип. 3. С. 37–42. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/3/tom_1/10.pdf
4. Короєд С. О. Врегулювання спору як самостійне завдання цивільного судочинства за проектом нової редакції ЦПК України: вплив інституту врегулювання спору за участю судді на ефективність цивільного процесу. *Судова апеляція*. 2017. № 3 (48). С. 79–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2017_3_11
5. Остафійчук Л. А. Принципи врегулювання спору за участю судді. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 256-268. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2019_146_24
6. Прущак В. Є. Характеристика спеціальних принципів врегулювання спору за участю судді. *Новели цивільного процесуального кодексу України : матеріали «круглого столу»* (м. Одеса, 26 берез. 2018 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2018. С. 102–105. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9513/Prushchak%20102-105.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Татулич І. Ю. Врегулювання спору за участю судді. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернівці, 18–19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці, 2018. 392 с.
8. Чабаненко М. М., Лежнєва Т. М. Правова природа врегулювання спору за участю судді (в контексті структури цивілістичного процесу). *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 135–137.

ТЕМА №11

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Методичні рекомендації. Судовий розгляд – це основна стадія цивільного процесу, метою якої є правильний та своєчасний розгляд та вирішення цивільної справи по суті.

Судове засідання включає в себе чотири послідовні частини (етапи): 1) підготовча (організаційна) частина; 2) розгляд справи по суті; 3) судові дебати; 4) ухвалення та проголошення рішення.

Всі частини судового засідання знаходяться в тісному взаємозв'язку одна з одною, складаючи в сукупності єдиний процес судового розгляду.

Суд не завжди розглядає і вирішує справу в одному судовому засіданні. Нерідко виникають обставини, які перешкоджають розгляду та вирішенню справи в судовому засіданні. В таких випадках розгляд справи відкладається або провадження у справі зупиняється, закривається чи заява залишається без розгляду.

При вивченні теми слід керуватися гл. 5-8 розділу III ЦПК України.

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. З яких складових частин складається судове засідання в якому відбувається розгляд цивільних справ по суті?
2. Які основні завдання вирішує суд в межах такої складової частини судового засідання як підготовче?
3. В якому порядку здійснюється допит свідків при розгляді справи по суті?
4. В якому порядку суд досліджує письмові та речові докази?
5. Яка процесуальна форма дослідження висновку експерта?
6. В якому порядку відбувається виступ учасників цивільної справи у судових дебатах?
7. В чому полягає процесуальна сутність таких способів усунення ускладнень, які можуть виникати в ході судових засідань як оголошення перерви, відкладення розгляду справи та зупинення провадження у справі?
8. Від врахування яких факторів буде залежати чи скористається суд у випадках, обумовлених нормами процесуального права, своїм правом зупинити провадження у справі?
9. У яких випадках суд може закрити провадження у справі та які у цьому випадку наставатимуть правові наслідки?
10. У яких випадках суд може залишити позов без розгляду та які у цьому випадку наставатимуть правові наслідки?
11. У чому полягає відмінність між такими підставами для закриття провадження у справі як відмова від позову, повернення позовної заяви та відсутністю предмету спору?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Прореферуйте наступні наукові статті:

1.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г, Д, Е, Є** – Гарієвська М.Б. Проблемні питання визнання мирової угоди в Україні та Німеччині. URL:http://old.univer.km.ua/statti/4.hariyevska_m._b._problemni_pytannya_vyznannya_m_urovoyi_uhody_v_ukrayini_ta_nimechchyni.pdf

1.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Ж, З, І, Ї, Й, К, Л** – Соколянський Д.В. Мирова угода сторін у цивільному судочинстві України: постановка проблеми. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. С.348-353. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apdp_2012_66_52

1.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П, Р, С** – Бичкова С.С. Право відповідача на визнання позову: цивільний процесуальний аспект. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhnuvs_2010_3_37

1.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ю, Я** – Немеш П.Ф. Судовий контроль за укладенням мирової угоди законним представником у цивільному процесі (аналіз сучасної практики). *Адвокат*. №5 (140). 2012. С. 18-20. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81-1 Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами) від 08.12. 2011 року № 16-рп/2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-11>

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 12.06.2009 року «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції». *Вісник Верховного Суду України*. 2009. №8 (108).

3. Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №11 від 17.10 2014 року «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>

Додаткова література:

1. Воробель У. Б. Процедурні особливості залишення заяви без розгляду у зв'язку з повторною неявкою позивача. *Вісник Вищої ради юстиції*. №1 (9). 2012. С.73-93.

URL:<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/18/1/%d0%9f%d0%be%d0%b2%d1%82%d0%be%d1%80%d0%bd%d0%b0%20%d0%bd%d0%b5%d1%8f%d0%b2%d0%ba%d0%b0%20%d0%bf%d0%be%d0%b7%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%87%d0%b0.pdf>

2. Кампо В. Фіксування судового процесу технічними засобами: проблеми сучасної конституційно-судової практики. *Віче*. № 2. 2013. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/3478/>

3. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.

4. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права: Підручник / М. М. Ясинок, М. П. Курило, О. В. Кіріак, О. О. Карма за, С. І. Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н. професора М. М. Ясинка. Київ. Алерта, 2016. 734 с.

5. Трач О. М. Окремі підстави обов'язкового зупинення провадження у цивільній справі. *Університетські наукові записки*. № 63. 2017. С.95-105. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1648.pdf>

6. Трач О. М. Поняття зупинення провадження у справі в цивільному процесі. *Університетські наукові записки*. № 55. 2015. С. 42-50. URL: http://old.univer.km.ua/statti/11.trach_o._m._ponyattya_zupynennya_provadzhennya_u_spravi_v_tsyvil_nomu_protsezi_.pdf

7. Ясинок М. М. Судові дебати: право, психологія, риторика: монографія. Київ: Алерта, 2014. 156 с.

РІШЕННЯ СУДУ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

📖 Методичні рекомендації. У порядку цивільного судочинства суди ухвалюють рішення, постанови, постановляють ухвали та видають судові накази.

Рішення суду – це судові рішення, якими завершується судовий розгляд, вирішується справа по суті, дається відповідь на матеріально-правову вимогу позивача, пред'явлену до суду.

Вивчаючи правову природу рішення суду студент повинен акцентувати увагу на вимогах, яким повинно відповідати судові рішення. Основні вимоги закріплені в ст. 263 ЦПК України – рішення повинно бути законним та обґрунтованим. Проте до рішення пред'являють й інші вимоги. Воно повинно бути ухвалене у порядку, встановленому цивільним процесуальним законом, викладатися у чітко визначеній формі та відповідати вимогам щодо змісту.

При вивченні питання про усунення недоліків судового рішення, ухваленого судом першої інстанції, слід пам'ятати, що з моменту ухвалення рішення суду набуває властивості незмінності. Після оголошення рішення по справі суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення. Тільки деякі визначені в законі недоліки можуть бути виправлені судом, який його ухвалив, а саме: 1) виправити описки та арифметичні помилки (ст. 269 ЦПК України); 2) ухвалити додаткове рішення, усунувши його неповноту (ст. 270 ЦПК України); 3) роз'яснити рішення суду, якщо воно є незрозумілим (ст. 271 ЦПК України).

Щодо питання про законну силу судового рішення в науковій та навчальній літературі висловлені різні точки зору. Опрацювання рекомендованої літератури допоможе студенту з'ясувати суть наукової дискусії та продумати свою позицію з цього питання.

Ухвалами суду вирішуються усі питання процесу, які не пов'язані із вирішенням справи по суті. Вони можуть стосуватися порушення справи та підготовки її до розгляду, забезпечення доказового матеріалу, ходу процесу. Ухвалами оформлюють відповіді суду на заявлені клопотання та заяви тощо.

Судовий наказ – форма судового рішення, що ухвалюється у справах наказного провадження про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Назвіть існуючі в юридичній літературі наукові концепції, якими обґрунтовується процесуальна сутність судових рішень у цивільному процесі?
2. Назвіть форми судових рішень та їх охарактеризуйте?
3. Яким вимогам мають відповідати судові рішення?
4. Що таке законна сила судових рішень та яких властивостей набуває судові рішення з моменту набрання ним законної сили?
5. Назвіть способи усунення недоліків у судових рішеннях?
6. Назвіть та поясніть властивості, які набувають ухвали суду з моменту набрання ними законної сили?
7. В чому полягає процесуально-правова сутність окремих ухвал у цивільному процесі?

📖 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Визначіть та відобразіть у таблиці, який процесуальний акт (рішення чи ухвалу) повинен ухвалити (постановити) суд під час розгляду:

№	Практична ситуація	Рішення або ухвала
1	заяви відповідача про передачу справи до суду за місцем його проживання	
2	заяви Рільницької про накладення арешту на автомобіль у порядку забезпечення її позову до колишнього чоловіка про поділ спільного сумісного майна	
3	заяви Винниченка про розгляд його позовної заяви щодо поновлення на роботі в закритому судовому засіданні	
4	заяви Скиби про відстрочку виконання судового рішення	
5	заяви підприємства «Пресмаш» до Мандибур про виселення без надання іншого жилого приміщення	

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Слободянюка Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положення пункту 12 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 08.07.2010 року №18-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-10#Text>

2. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року із змінами і доповненнями станом на 03.10.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>

3. Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 року змінами і доповненнями станом на 02.06.2016 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень» від 25.05.2006 року №740 у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11.01.2017 року № 10-2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18>

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України №14 від 18.12.2009 року «Про судові рішення у цивільній справі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text>

6. Рішення ЄСПЛ у справі Ромашов проти України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_227

7. Рішення ЄСПЛ у справі Олександр Шевченко проти України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_256

Додаткова література:

1. Андронов І. В. Види судових актів у цивільному процесі України. Судова та

слідча практика в Україні. 2017. Вип. 5. С. 74-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jipu_2017_5_14

2. Андронов І. В. Законна сила судового рішення в цивільному процесі України. *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2016_4_15

3. Андронов І. В. Законна сила судової ухвали в цивільному судочинстві. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 27. С. 129-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2017_27_27

4. Андронов І. В. Категорія «істина» та обґрунтованість судового рішення в цивільному процесі. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 4. С. 34-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2017_4_6

5. Андронов І. В. Сутність рішення суду в цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 5-9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/2.pdf>

6. Братель О. Рішення суду як процесуальний юридичний факт цивільного судочинства України. *Наукові записки [Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право*. 2017. Вип. 1. С. 55-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2017_1_11

7. Заворотько П. П., Штефан М. Й. Судове рішення. Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1971.

8. Лисенко Л. С. Нові підходи до класифікації ухвал в цивільному процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 90. С. 78-82.

9. Луспеник Д. Д. Законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення – основні чинники авторитету судової влади (коментар). *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 1 (113).

10. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.

11. Майка М. Б. Сутність та зміст законної сили ухвали суду у цивільному процесі. *Науковий вісник УжНАУ*. Ужгород, 2016. Вип. 37. С. 16-20.

12. Сенік С. В. Форма, структура та зміст ухвал суду як судового акта в цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43 (1). С. 135-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%281%29__35

13. Фролова О. В. До питання про вимоги до ухвал суду. *Право і суспільство*. 2014. № 6-1. Ч. 2. С. 71-76.

14. Фролова О. В. Місце ухвал суду в системі судових актів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 76-80.

ТЕМА №13

УМОВИ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

☞ Методичні рекомендації. Заочний розгляд справи – це форма судового розгляду цивільної справи за відсутності відповідача, який не з'явився до суду без поважних причин, з наданням йому права звернутися із заявою про перегляд рішення по справі судом, який його ухвалив.

Заочний розгляд справи не є самостійною формою розгляду та вирішення спору про право, оскільки підстави для його застосування з'ясовуються, як правило, у підготовчій частині судового засідання. Тому головуючий, у випадку неявки відповідача, запитавши згоди позивача та вислухавши думку інших осіб, які беруть участь у справі, з приводу заочного розгляду справи, постановляє з цього питання ухвалу.

Безпосередній розгляд справи та ухвалення рішення відбуваються за загальними правилами з винятками і доповненнями, встановленими законом на випадок відсутності у судовому засіданні відповідача.

Особливість заочного розгляду цивільної справи полягає в тому, що в його рамках неможливою є зміна позивачем предмета або підстави позову, розміру позовних вимог (ст. 280 ЦПК України).

Процесуальний порядок розгляду справи визначений ст.ст. 280-289 ЦПК України.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Чим обумовлено запровадження даної форми розгляду цивільних справ?
2. За наявності яких умов можлива дана форма розгляду цивільних справ?
3. Чи погоджуєтесь Ви із тезою про те, дана форма розгляду цивільних справ обмежує дію принципу змагальності?
4. За якими правилами відбувається заочний розгляд цивільних справ?
5. З якого моменту заочне рішення набуває законної сили?
6. Назвіть підстави, які дозволяють переглянути заочне рішення?
7. У яких випадках суд залишає заяву про перегляд заочного рішення без задоволення?
8. У яких випадках суд скасовує заочне рішення?
9. Чи підлягають перегляду повторні заочні рішення?
10. Якого порядку слід дотриматися при оскарженні заочного рішення?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

Складіть таблицю за запропонованою схемою:

Судовий розгляд	Заочний розгляд
З якого моменту починається та яким процесуальним документом суду оформлюється початок розгляду	
Яким чином сторони можуть брати участь у справі	
Яким чином треті особи можуть брати участь у справі	
Яким чином здійснюється подання строрнами доказів і надання пояснень по суті спору	
Яким чином проводяться судові дебати	
Яким чином ухвалюється судове рішення	

Час, з якого судове рішення набирає законної сили	
Яким чином оскаржується судове рішення і ким	

Нормативні акти та література:

Додаткова література:

1. Горбонос Ф.В., Іващук Н.Л. Поняття та умови заочного провадження справ у судах. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 8. С. 147–151.
2. Коссак С. Заочний розгляд справи за процесуальним законодавством України та зарубіжних країн. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. №6.
3. Луспеник Д.Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.\
4. Навроцька Ю. Конкуренція способів оскарження заочного рішення в цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. №6. С.57-61.

ТЕМА №14

РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ В ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

 Методичні рекомендації. В порядку спрощеного позовного провадження обов'язково підлягають розгляду малозначні справи, а також справи, що виникають з трудових відносин, справи про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України.

Малозначними в ЦПК вважаються справи, в яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а також нескладні справи, визнані судом малозначними. Не можуть вважатися малозначними справи, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, а також справи, в яких на позову перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму.

За клопотанням позивача в порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, крім тих, які заборонено розглядати у спрощеному провадженні.

В порядку спрощеного позовного провадження можуть розглядатися спори про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, розірвання шлюбу та поділ майна подружжя.

Не допускається розгляд за правилами спрощеного позовного провадження у цивільному процесі сімейних, спадкових спорів, а також спорів з приводу приватизації житлового фонду та якщо ціна позову перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму тощо (ч. 4 ст. 274 ЦПК).

До особливостей спрощеного позовного провадження слід віднести наступні позиції: 1) скорочені строки подання заяв по суті справи (15 днів для відзиву, 10 днів – для пояснень на відзив, строки подання інших заяв встановлюються судом); 2) підготовче засідання не проводиться; 3) справа розглядається без повідомлення сторін за наявними матеріалами – суд досліджує докази та письмові пояснення, викладені в заявах по суті справи; 4) за клопотанням сторони справа розглядається у

судовому засіданні з викликом сторін, однак суд може відмовити у цьому за наявності одночасно двох умов: предмет позову є стягнення грошової суми у розмірі, який не перевищує 100 прожиткових мінімумів, та характер правовідносин і предмет доказування не вимагають проведення судового засідання з викликом сторін.

Спрошене позовне провадження є альтернативою наказного: за всіма категоріями справ наказного провадження позивач, за його бажанням, може звернутися до суду в порядку спрошеного позовного провадження.

⇒ Питання для самоконтролю

1. В чому полягає правова сутність спрошеного позовного провадження?
2. Розгляд яких справ є можливим у порядку спрошеного позовного провадження?
3. Чи передбачені законодавством України відповідні обмеження щодо неможливості розгляду тих чи інших цивільних справ у порядку спрошеного позовного провадження?
4. Який порядок відкриття провадження у порядку спрошеного позовного провадження?
5. Який порядок розгляду цивільних справ у порядку спрошеного позовного провадження?

📄 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

Складіть таблицю за запропонованою схемою:

<i>Розгляд справи за правилами загального позовного провадження</i>	<i>Розгляд справи за правилами спрошеного позовного провадження</i>
Спільне	
Відмінне	

📖 **Нормативні акти та література:**

Додаткова література:

1. Запара С.І. Спрошене позовне провадження у трудових спорах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. №1. С.23-28.

2. Ізарова І. О. Спрошене позовне провадження цивільного судочинства: новела українського законодавства. *Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів* : тези доповідей та повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2017 року) / заг. ред. І. Д. Шутака. Харків: Право, 2017. С. 214-217. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12949/Izarova_Sproshchene_pozovne_provadzhennia_tsyvilnoho_sudochynstva_novela_ukrainskoho_zakonodavstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Ізарова І. О., Притика Ю. Д. Спрошене позовне провадження цивільного судочинства України: виклики першого року застосування в судовій практиці. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 145. С. 51–67. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.145.160567>

4. Сакара Н.Ю. Спрошене позовне провадження як новела цивільного процесуального права. Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2018. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/62.pdf.

5. Циркуленко О.В. Особливості розгляду цивільних справ у порядку спрошеного позовного провадження. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wcGPEgZf9cAJ:journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/880+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.

6. Угриновська О., Гембара Г. Спрошене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/16.pdf>

ТЕМА №15

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

 Методичні рекомендації. Наказне провадження є самостійним видом провадження. Наказне провадження – це спрощений вид провадження у справах за вимогами, які мають очевидно достовірний характер. Його ще можна назвати непротокольним, оскільки хід провадження не фіксується у протоколах чи інших процесуальних документах (журналі судового засідання чи ін.).

Цей вид провадження не свідчить про відсутність спірних правовідносин між сторонами, а про те, що в силу очевидності права вимоги заявника виключають спір про наявність самого права. Справи наказного провадження виділені законом з огляду на вимогу процесуальної економії, тобто, деякі справи дозволено розглядати відмінним від загальної цивільної процесуальної форми шляхом.

Справи, які належать до наказного провадження, порядок їх розгляду, видачі та скасування судового наказу визначені статтями 160-173 ЦПК України.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть ознаки, які є характерними для наказного провадження?
2. Назвіть вимоги, щодо яких може бути виданий судовий наказ?
3. Які правила про підсудність використовуються при видачі судових наказів?
4. У яких випадках суд може відмовити у видачі судового наказу?
5. В чому полягають особливості правової природи судового наказу?
6. З якого моменту набирає законної сили судовий наказ?
7. У яких випадках і в якому порядку може бути скасований судовий наказ?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Підготуйте проєкт процесуального документа (фабулу справи придумайте самостійно):

2.1. **для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г** – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 1 ч.1 ст. 161 ЦПК України;

2.2. **для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж** – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 2 ч.1 ст. 161 ЦПК України;

2.3. **для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Ї, Й, К, Л** – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 3 ч.1 ст. 161 ЦПК України;

2.4. **для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П, Р, С** – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 4 ч.1 ст. 161 ЦПК України;

2.5. для студентів, початкова літера прізвища яких Т, У, Ф, Х, Ц – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 5 ч.1 ст. 161 ЦПК України;

2.6. для студентів, початкова літера прізвища яких Ч, Ш, Щ, Ю, Я – проєкт заяви про видачу судового наказу на підставі п. 6 ч.1 ст. 161 ЦПК України.

Нормативні акти та література:

Судова практика:

1. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №14 від 23.12. 2011 року «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11>

Додаткова література:

1. Великорода О. М. Порівняльно-правовий аналіз інститут наказного провадження в країнах СНД. *Вісник академії адвокатури*. 2011. № 1. С. 34 – 39.

2. Врублевський О. Шляхи удосконалення наказного провадження // Web-портал Інституту громадянського суспільства. URL: <http://www.csi@csi.org.ua>.

3. Грабар Н. Особливості наказного провадження як спрощеної правової процедури. *Право України*. 2011. № 4. С.169-177.

4. Кучерук К.І. Наказне провадження: питання теорії та практики. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_pravo/2012_2/files/LA212_22.pdf

5. Навроцька Ю. Особливості процесу доказування в наказному провадженні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 431-440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_68

6. Наказне провадження в цивільному процесі : монографія / НДІ приват. права і підприємництва Нац. акад. прав. наук України ; за заг. ред. В. І. Бобрика. Київ, 2011. 202 с.

7. Самілик Л.О. Порівняльно-правова характеристика наказного провадження за законодавством України та ЄС. *Юридичний науковий електронний вісник*. 2017. № 2. С. 38–40. URL: http://lsej.org.ua/2_2017/12.pdf

8. Шабалін А. Виконання судового наказу в цивільному процесі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. Вип. 1. С. 113-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2014_1_29

9. Шабалін А. В. Апеляційний перегляд судових рішень у справах наказного провадження. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С. 79-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2016_15_21

10. Шабалін А. В. Деякі питання доказування у спрощеному цивільному провадженні (наказне провадження). *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 1. С. 43-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2018_1_6

11. Шабалін А. В. Процесуальні питання апеляційного перегляду деяких ухвал у спрощеному цивільному судочинстві. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 105-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2018_18_25

ТЕМА №16

ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ

 Методичні рекомендації. *Окреме провадження – вид цивільного судочинства, який відрізняється від позовного відсутністю спору про право і, як наслідок цього,*

відсутністю сторін з протилежними юридичними інтересами. Окреме провадження характеризується як несповне, одностороннє провадження.

В порядку окремого провадження розглядаються цивільні справи, в яких суд підтверджує наявність або відсутність юридичних фактів або обставин, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб.

В порядку окремого провадження розглядаються також цивільні справи, в яких необхідно підтвердити наявність або відсутність безспірного права. В цих категоріях справ судом вирішуються питання не тільки факту, але й права. В таких випадках захист права не може бути здійснений в позовному порядку, оскільки відсутній спір про право і заінтересована особа ні до кого жодних вимог не пред'являє.

В окремому провадженні розглядаються справи, в яких суд встановлює правовий статус фізичної особи.

Справи окремого провадження розглядаються судами за загальними правилами позовного провадження з особливостями, встановленими процесуальним законодавством.

Перелік справ, які розглядаються в порядку окремого провадження, встановлений ч. 2-4 ст.293 ЦПК України.

При вивченні теми необхідно звертати увагу на особливості судового розгляду категорій справ окремого провадження, пов'язаних з поданням заяви, діями судді після прийняття заяви, складом осіб, які беруть участь у справі, особливостями судового доказування, ухваленням судового рішення.

⇒ **Питання для самоконтролю**

1. Чим обумовлена обмеженість дії принципу змагальності при розгляді судом справ в порядку окремого провадження?
2. Яким обсягом процесуальних прав та обов'язків володіють заявники та заінтересовані особи?
3. Чи дозволяє правова природа окремого провадження при розгляді судом справ зупиняти провадження у справі?
4. Які правила про підсудність застосовуються в окремому провадженні?
5. За якими правилами відбувається розгляд справ у порядку окремого провадження?
6. Яка категорія справ може розглядатися у порядку окремого провадження?
7. Назвіть коло заінтересованих осіб, які можуть бути залучені судом при розгляді справ про примусове здійснення певних правових дій?
8. Чи належать справи про встановлення факту проживання однією сім'єю до тих справ, які можуть розглядатися у порядку окремого провадження?
9. Яка категорія справ, що розглядається у порядку окремого провадження розглядається колегіально у складі одного судді і двох народних засідателів?
10. Чи можна вважати оголошення особи померлою в порядку цивільного судочинства підставою для закриття порушеного проти цієї особи кримінального провадження?

📖 **Методичне завдання** (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Прореферуйте наступні наукові статті з висловленням власної позиції щодо прореферованого матеріалу:

2.1. для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б – Білоусов Ю.В. Структура справ окремого провадження за новим Цивільним процесуальним кодексом України. *Університетські наукові записки*. 2007. №1 (21). С.84-89. URL: <http://univer.km.ua/visnyk/1227.pdf>

2.2. для студентів, початкова літера прізвища яких В, Г – Болокан І.В. Особливості розгляду судом справ про передачу безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність. *Вісник Запорізького національного університету*. №2. 2009. С.104-110. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vznu/Jur/2009_2/files/law-2009-2_16.pdf

2.3. для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е – Бичкова С.С. Визначення складу осіб, які беруть участь у деяких справах, що можуть розглядатися в порядку окремого провадження. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2009_8/Bichkova.pdf

2.4. для студентів, початкова літера прізвища яких Є, Ж – Чурпіта В.Г. Встановлення судом факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу. *Митна справа*. № 3(81)'2012. Частина 2, книга 1. С.270-275. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2012_3_1/270.pdf

2.5. для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Ї, Й – Погребняк О.С. Підсудність справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. *Європейські перспективи*. №2, ч.1. 2011. С.69-72. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_2_1/Pogrebny.pdf

2.6. для студентів, початкова літера прізвища яких К, Л – Бойченко Г.М., Шум С.С. Правові та процесуальні аспекти визнання особи недієздатною. *Форум права*. 2011. №1. С. 94–99. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11bgmvon.pdf>

2.7. для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О – Логвінова М.В. Зміст заяви громадян України про усиновлення дітей. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Збірник наукових статей. 2010. Випуск XXIII. С. 138-147.

2.8. для студентів, початкова літера прізвища яких П, Р, С – Погребняк О.С. Правове визначення кола осіб, які можуть бути заявниками у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. *Форум права*. 2011. №1. С. 789–797. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11posupp.pdf>

2.9. для студентів, початкова літера прізвища яких Т, У, Ф, Х, Ц – Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». Том 23 (62). №1. 2010. С.85-93. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/UZTNU_law/2010_1/12_shimanovich.pdf

2.10. для студентів, початкова літера прізвища яких Ф, Х, Ц – Болокан І.В. Особливості розгляду судами справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. *Влада. Людина. Закон*. №6. 2009. С.23-32. URL: <http://vlz.in.ua/uploads/File/pdf/St/2009-s/2009-6s/Bolokan.pdf>

2.11. для студентів, початкова літера прізвища яких Ч, Ш – Ясинок М.М. Розкриття банківської таємниці – новий вид справ в окремому провадженні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. №2 (88). 2009. С. 67-71. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmyuu/2009_2/7_2-2009.pdf

2.12. для студентів, початкова літера прізвища яких Щ, Ю, Я – Логвінова М.В. Рішення суду у справах про усиновлення громадянами України та особливості

його реалізації. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Збірник наукових статей. 2010. Випуск XXII. С. 101-109.

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12. 2000 року зі змінами та доповненнями станом на 14.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» від 05.07.2001 року зі змінами та доповненнями станом на 23.12.2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2586-14>
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
4. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 року зі змінами та доповненнями станом на 19.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>
5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 року зі змінами та доповненнями станом на 14.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10. 2008 року № 905 із змінами станом на 10.07.2019 року «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 від 30.03.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення батьківських прав» із змінами, внесеними Постановою Пленуму Верховного Суду України № 20 від 19.12.2008 року. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. №1 (101).
8. Постанова Пленуму Верховного Суду України №13 від 25.12.1992 року (із змінами, внесеними постановою Пленуму Верховного Суду України №15 від 25.05.1998 року) «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним». *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1995. №6.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України №5 від 31.03.1995 року (із змінами, внесеними постановою Пленуму Верховного Суду України №15 від 25.05.1998 року) «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення». *Вісник Верховного Суду України*. 1998. №3. С.31.
10. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.09.2011 року № 10 «Про судову практику в цивільних справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб». URL: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_z_2011_rik/postanova_vid_30092011_roku_%E2%84%96_10_pro_sudovu_praktiku_v_civilnih_spravah_pro_rozkrittja_bankami_infor.html

Додаткова література:

1. Окреме провадження в цивільному процесі України: навч. посіб. / за ред. Р. М. Мінченко. Київ: КНТ, 2011. 224 с.
2. Окреме провадження : Монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична, І. В. Удальцова; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с.

ТЕМА №17

АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

☞ Методичні рекомендації. Провадження в суді апеляційної інстанції є комплексним явищем. Суд апеляційної інстанції, розглядаючи справу, здійснює перевірку законності та обґрунтованості рішень і ухвал суду першої інстанції.

Аналіз норм, що регламентують апеляційне провадження (ст.ст. 251-387 ЦПК України), дає підстави визначити наступні характерні риси цієї стадії: 1) апеляційна скарга подається на рішення, ухвалу суду першої інстанції, що не набрали законної сили; 2) в зв'язку з поданням апеляційної скарги справа направляється на розгляд суду вищого рівня; 3) суд апеляційної інстанції, розглядаючи справу, вирішує не тільки питання відповідності судового рішення вимогам законності та обґрунтованості, а й торкається суті спірних правовідносин; 4) апеляційний суд здійснює розгляд справи у чітко визначених законом межах.

Суд апеляційної інстанції перевіряє справу в повному обсязі, якщо поза увагою доводів апеляційної скарги залишилась незаконність або необґрунтованість рішення першої інстанції у справах окремого провадження. Апеляційний суд досліджує докази, які судом першої інстанції були досліджені з порушенням встановленого порядку або в дослідженні яких було неправомірно відмовлено, а також нові докази, неподання яких до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами.

Окремої уваги заслуговують повноваження апеляційного суду (ст. 374 ЦПК України). Відповідно до реалізованого повноваження суд апеляційної інстанції може приймати постанову або ухвалу, що набирають законної сили з дня їх прийняття.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Назвіть ознаки, які є характерними для апеляційного провадження?
2. Чи усі судові рішення підлягають оскарженню в апеляційному порядку?
3. Чи може ухвала суду першої інстанції про забезпечення доказів бути самостійно оскарженою та переглянutoю від рішення по справі в апеляційному порядку?
4. В чому полягає відмінність зміни апеляційної скарги від її доповнення?
5. З якого моменту починається обчислення строку на апеляційне оскарження : з моменту проголошення рішення чи з моменту його отримання ?
6. Чи можливо в суді апеляційної інстанції заявляти вимоги, які не заявлялися в суд першої інстанції?
7. Чи можливе в апеляційному порядку оскарження судових рішень позивачами вимоги яких судами першої інстанції були задоволені в повному обсязі?
8. У якому випадку суд апеляційної інстанції може скасувати рішення суду першої інстанції та закрити провадження у справі?
9. У якому випадку суд апеляційної інстанції може скасувати рішення, яке прийняте судом першої інстанції і прийняти нове?
10. У чому полягає відмінність між зміненим рішенням судом апеляційної інстанції та новим, яке приймається цим судом?
11. Назвіть підстави за наявності яких суд апеляційної інстанції може скасувати ухвалу суду першої інстанції, яка перешкоджає розгляду справи і повернути справу для продовження її розгляду до суду першої інстанції?
12. Чи дозволяє на сьогоднішній день цивільне процесуальне законодавство судам апеляційної інстанції виходити за межі апеляційної скарги?

13. У яких випадках порушення норм процесуального права може бути підставою для скасування рішення суду першої інстанції чи його зміни?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Складіть на прикладі матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень умови задачі з теми семінарського заняття.

Нормативні акти та література:

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) від 27.01.2010 року №3-рп/2010. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. №2. С.21-26.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Слободянюка Івана Івановича щодо офіційного тлумачення положення пункту 12 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 08.07.2010 року №18-рп/2010. URL: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=118650>

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України (справа про забезпечення апеляційного оскарження ухвал суду) від 28.04.2010 року №12-рп/2010. URL: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=110759>

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України №12 від 24.10. 2008 року «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку». *Вісник Верховного Суду України*. 2008. №11 (99). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08>

Додаткова література:

1. Батрин О.В. Приєднання до апеляційної скарги в цивільному судочинстві України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Випуск 682. Правознавство. С.87-90. URL: lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/682/16

2. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку: монографія. Хрків: Право, 2010. 352 с.

3. Теремецький В. І. Юридичний зміст і структура права апеляційного оскарження рішення. *Право і безпека*. 2014. № 4(55). С. 219-223. URL: pb.univd.edu.ua/?controller=service&action...19280

4. Трач О. М. Ознаки національних моделей апеляційного провадження. *Університетські наукові записки*. 2011. № 1 (37). С. 110–115.

5. Трач О. М. Ознаки апеляційного провадження у цивільному процесі України. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2 (38). С. 106–114.

6. Трач О. М. Право апеляційного оскарження судового наказу та особливості його здійснення. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С. 165–170.

7. Трач О. М. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками перегляду судового наказу. *Університетські наукові записки*. 2013. № 4 (48). С. 130-141.

ТЕМА №18

ПРОВАДЖЕННЯ В КАСАЦІЙНІЙ ІНСТАНЦІЇ

☞ Методичні рекомендації. Касаційне провадження – це сукупність процесуальних дій суду та інших учасників цивільного процесу, спрямованих на перевірку законності судових рішень, які набрали законної сили, з обставин неправильного застосування судами норм матеріального права чи порушення норм процесуального права. Основними рисами касаційного провадження в цивільному судочинстві є: 1) касаційна скарга подається на судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішення і ухвали апеляційного суду, які набрали законної сили; 2) подання касаційної скарги обумовлено неправильним, на думку особи, що оскаржує рішення, застосуванням судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального права чи порушенням норм процесуального права; 3) суд касаційної інстанції, розглядаючи справу, вирішує тільки питання права; 4) під час розгляду справи в касаційному порядку суд не може встановлювати та (або) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в оскаржуваному судовому рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими; 5) за результатом розгляду справи суд касаційної інстанції може направити справу на новий розгляд в суд першої чи апеляційної інстанції, а у певних випадках також вирішити її по суті; 6) розгляд справи в суді касаційної інстанції здійснюється з додержанням загальних засад судочинства.

Для того, щоб мати чітку уяву про право касаційного оскарження та порядок здійснення цього права, треба знати, кому належить право на порушення діяльності суду касаційної інстанції і з якого моменту воно виникає. Право касаційного оскарження може бути реалізоване визначеними в законі особами при дотриманні вказаного в законі строку та порядку подання касаційної скарги. Строк на касаційне оскарження встановлений ст. 390 ЦПК України.

Студент повинен детально опрацювати питання про межі та порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.

☞ Питання для самоконтролю

1. Що таке касаційне провадження та в чому полягає його відмінність від апеляційного?
2. Назвіть основні завдання, які покладені на Верховний Суд як суд касаційної інстанції?
3. Назвіть стадії касаційного провадження?
4. Чи усі судові рішення можуть оскаржуватися в касаційному порядку?
5. Який порядок розгляду справ у суді касаційної інстанції?
5. У яких випадках велика палата Верховного суду вправі розглядати касаційну скаргу?
6. Чи може суд касаційної інстанції вийти за межі вимоги, заявленої в касаційній скарзі?
7. Чи наділений повноваженнями суд касаційної інстанції направляти справу на розгляд до нижчестоячої інстанції?
8. Які види судових рішень може приймати суд касаційної інстанції?

9. З якого моменту судові рішення суду касаційної інстанції набувають законної сили?

10. У яких випадках суд касаційної інстанції може визнати рішення суду нижчестоячої інстанції нечинним?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Складіть схему**, яка містить порівняльно-правовий аналіз інститутів «апеляційне провадження» та «касаційне провадження» за запропонованим прикладом.

	Апеляційне провадження	Касаційне провадження
Суб'єкти звернення		
Об'єкти оскарження		
Підстави звернення		
Строки звернення		
Порядок розгляду справи		
Повноваження суду		

Нормативні акти та література:

Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України від 11.03.2010 року №8-рп/2010. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. №3. С.7-26.

2. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №10 від 14.06.2012 року «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-12>

Додаткова література:

1. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух: монографія. Харків: Право, 2010. 352 с.

2. Заяць Н.Я. Практика реалізації судом касаційної інстанції повноваження щодо скасування рішення і закриття провадження по справі або залишення заяви без розгляду. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. №15. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaaau/2012-2/12znyzbr.pdf>

3. Навроцька Ю. Розгляд справи судом касаційної інстанції в цивільному судочинстві: удосконалення правового регулювання. *Вісник Львівського університету*. Сер.: Юридична. 2013. Вип. 57. С. 221-227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2013_57_30

4. Помазанов А.В. Деякі аспекти сутності та змісту касаційного перегляду у цивільному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12(262). С.58-62. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/14.pdf>

5. Помазанов А.В. Здійснення права на касаційне оскарження та відкриття касаційного провадження. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право*. 2018. №2 (38). С. 132-136. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/152946>

6. Помазанов А.В. Касаційне провадження у цивільному процесі України в контексті міжнародних стандартів судочинства. *Приватне право і підприємництво*. 2018. №18. С. 84-89.

7. Тимошенко О.А. Межі розглядом судом справи в касаційному провадженні в цивільному судочинстві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С.238-242. URL: http://kul-lib.narod.ru/bibl.files/index-2011_4/238.pdf

ТЕМА №19

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ

☞ Методичні рекомендації. Процедура перегляду рішень, ухвал суду, судових наказів врегульована гл. 3 розд. V ЦПК України.

При вивченні теми семінарського заняття студент повинен зосередити свою увагу на суті та значенні цього виду перегляду судових рішень у механізмі захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави; проаналізувати процесуальний порядок та підстави перегляду, визначити об'єкти та суб'єктів перегляду.

Доречним при підготовці до заняття буде дослідження та аналіз не тільки норм ЦПК України, а й узагальнень судової практики, сформульованих у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ №4 від 30 березня 2012 року «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами». Не буде зайвим ознайомлення студента з роз'ясненням Міністерства юстиції України від 12 вересня 2012 року «Перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві».

⇒ Питання для самоконтролю

1. Яка правова природа нововиявлених обставин та в чому їх відмінність від нових?
2. Які суди загальної юрисдикції вправі здійснювати перегляд справ у зв'язку із нововиявленими та винятковими обставинами?
3. Якими повноваженнями наділені суди за наслідками розгляду справ у зв'язку із нововиявленими та винятковими обставинами?
4. Чи є правозастосовча діяльність Верховного Суду підставою для перегляду справи у зв'язку із нововиявленою обставиною?
5. Повернення судом позовної заяви і не усунення її недоліків може вважатися підставою для перегляду справи у зв'язку із нововиявленими обставинами?

📖 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. Підготуйте проєкт процесуального документа (фабулу справи придумайте самостійно):

1.1. для студентів, початкова літера прізвища яких А, Б, В, Г – проєкт заяви про перегляд рішення суду на підставі п. 1 ч.2 ст. 423 ЦПК України;

1.2. для студентів, початкова літера прізвища яких Д, Е, Є, Ж – проєкт заяви про перегляд рішення суду на підставі п. 2 ч.2 ст. 423 ЦПК України;

1.3. для студентів, початкова літера прізвища яких З, І, Ї, Й, К, Л – проєкт заяви про перегляд рішення суду на підставі п. 3 ч.2 ст. 423 ЦПК України;

1.4. для студентів, початкова літера прізвища яких М, Н, О, П, Р, С – проєкт заяви про перегляд рішення суду на підставі п. 1 ч.3 ст. 423 ЦПК України;

1.5. для студентів, початкова літера прізвища яких Т, У, Ф, Х, Ц – проєкт заяви про перегляд рішення суду на підставі п. 2 ч.3 ст. 423 ЦПК України;

1.6. для студентів, початкова літера прізвища яких Ч, Ш, Щ, Ю, Я – проєкт заяви про перегляд судового наказу на підставі п. 3 ч.3 ст. 423 ЦПК України.

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.09.2012 року «Перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0030323-12>

2. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ №4 від 30.03.2012 року «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. URL: 1) http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2012_ruk.html або 2) http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files/Chasopis-n03%286%29_2012.pdf

Додаткова література:

1. Бондар І. Поняття нововиявлених обставин у цивільному процесі. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Юридичні науки*. № 83. 2010. С.80-82. URL:

http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles/A_notion_of_new_matters_of_civil_process_17927.pdf

2. Бородин М.М. Проведення у цивільних справах у зв'язку з нововиявленими обставинами (судова практика). *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. Випуск 27. 2017. URL: <http://oaji.net/articles/2017/976-1523533047.pdf>

3. Добош З.А. До питання про поняття нововиявлених обставин у цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Вип. 47. ТОМ 1. 2017. С.120-124. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.47/part_1/29.pdf

4. Ізарова І.О. Підстави перегляду судових рішень у зв'язку із нововиявленими обставинами. *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України*. 15/05/2012 . Вип.173 Ч.2: Право. С. 187-192.

5. Ізарова І.О. Поняття та ознаки нововиявлених обставин у цивільному процесі. *Вісник Академії адвокатури України*. Число 3 (22). 2011. С.57-61. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..

6. Колобродова О.В. Місце та значення перегляду судових актів у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному процесі. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3 (7). 2011. С.60-71. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik07_05.pdf

7. Сенік С. Проблеми теорії та практики перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 9. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2015_9_6

ТЕМА №20

ЗВЕРНЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ДО ВИКОНАННЯ

✎ Методичні рекомендації. Виконання рішення – заключний етап юрисдикційної діяльності, без реалізації якого втрачається сенс попередньої діяльності суду та інших органів (осіб), які уповноважені на здійснення захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних, юридичних осіб, територіальних громад та держави.

За взаємозв'язком із набранням юрисдикційним рішенням законної сили виконання судових рішень поділяється на: виконання за загальними правилами та негайне виконання.

Виконання за загальними правилами застосовується у разі, якщо не встановлено підстав для застосування негайного виконання.

Негайне виконання – це виконання рішення ще до набрання ним законної сили. Підстави для застосування негайного виконання чітко передбачені у чинному законодавстві, їх поділяють на: 1) підстави для обов'язкового (імперативного) застосування негайного виконання; 2) підстави для факультативного (імперативно-диспозитивного) застосування негайного виконання.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Чи погоджуєтесь Ви із тезою про те, що виконавче провадження не може вважатися завершальною стадією цивільного процесу?
2. Хто є учасниками виконавчого провадження?
3. Яка роль суду у виконавчому провадженні?
4. Яка роль державного та приватного виконавців у виконавчому провадженні?
6. Яким вимогам мають відповідати виконавчі листи і у якому порядку вони видаються?
7. У яких випадках видається дублікат виконавчого листа?
8. Хто такі поняті і яка їх роль у виконавчому провадженні?
9. Хто такий експерт та спеціаліст і в чому полягає їх участь у виконавчому провадженні?
10. В якому порядку звертається стягнення на майно боржника, яке знаходиться в інших осіб?
11. Які особливості у зверненні стягнення на майно боржника залежно від того, чи йдеться про боржника фізичну особу чи юридичну?
12. За яких умов є можливим укладення мирових угод у процесі виконання судових рішень?
13. Що таке поворот виконання у виконавчому провадженні і у яких випадках він є можливим?
14. Чи можливим є повернення стягувачеві виконавчого документа у зв'язку із неможливістю його виконання?
15. За яких умов є можливим виправлення судових помилок у виконавчому документі?
16. Чи є підстави вважати окремі ухвали суду виконавчими документами?
17. Які завдання і функції покладені на Єдиний державний реєстр виконавчих документів?
18. Які правила про підсудність використовуються при оскарженні в судовому порядку, рішень, дій чи бездіяльності державного та приватного виконавців у процесі примусового виконання судових рішень?

📖 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1) **Складіть проєкт ухвали суду про відстрочку виконання у справі про повернення боргу.**

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року із змінами та доповненнями станом на 19.12.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
2. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 року із змінами та доповненнями станом на 03.07.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n506>
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 року № 14 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-03>

Додаткова література:

1. Майка М.Б. Окремі питання суб'єктного складу правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі. Прикарпатський юридичний вісник. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 4 (13). С. 32-36.
2. Майка М.Б. Виконання ухвал суду у цивільному процесі України: правовий аналіз законодавчих змін 2017 року. Науковий журнал «Слідча та судова практика в Україні». Київ, 2018. Вип.6. С. 74-79.

ТЕМА №21

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

 Методичні рекомендації. На семінарському занятті необхідно розкрити поняття «іноземна особа», «особа без громадянства», «міжнародна організація», «іноземна держава», з'ясувати, в яких випадках іноземні особи звертаються до національних судів загальної юрисдикції. Для цього необхідно опрацювати положення розділу XI ЦПК України та розділу XI Закону України 2005 року «Про міжнародне приватне право».

У більшості випадків провадження у справах за участю іноземних осіб відбувається за загальними правилами ЦПК України. Слід пам'ятати, що відносно іноземних громадян їх право звертатися до судів України та користуватися однаковими процесуальними правами з громадянами України закріплені також у міжнародних актах.

Окремо на семінарському занятті розглядається питання підсудності судам України справ з іноземним елементом.

Важливим є питання про судовий імунітет іноземної держави та її дипломатичних представників, а також міжнародних організацій. Слід проаналізувати норми міжнародних договорів, зокрема, Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року, а також деяких консульських конвенцій.

Визнання рішення іноземного суду – це інститут цивільного процесуального права України, в основі якого лежить акт легітимації судового рішення іноземної держави та поширення на нього законної сили рішень національних судів відповідно до встановлених норм процесуального законодавства.

Рішення іноземного суду визнається та виконується в Україні за умов наявності міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною

Радюю України, та за принципом взаємності на підставі разової домовленості з іноземною державою.

⇒ Питання для самоконтролю

1. Чи є підстави вважати міжнародний цивільний процес самостійною галуззю права?
2. Чи мають право іноземці звертатися до суду загальної юрисдикції з метою захисту своїх порушених, невизнаних чи оспорюваних прав та інтересів?
3. У чому полягають відмінності у цивільному процесуальному становищі іноземців у судах загальної юрисдикції від цивільного процесуального становища громадян України?
4. Чи дозволяє на сьогодні цивільне процесуальне законодавство України при визначення процесуального становища іноземців чи осіб без громадянства користуватися поряд із колізійною прив'язкою «закон суду» «особистий закон»?
5. Назвіть види судового представництва іноземців в судах загальної юрисдикції України?
6. В чому полягає сутність судового представництва іноземців чи осіб без громадянства консулом?
7. За яких умов є можливим залучення іноземної держави як відповідача у цивільний процес?
8. За яких умов є можливим виконання судового доручення іноземного суду в Україні?
9. З яких питань і в якому порядку суди загальної юрисдикції України можуть звертатися із судовими дорученнями до іноземних судів?

📖 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Складіть схему-перелік** двосторонніх і багатосторонніх угод, які мають обов'язкову силу для України і застосовуються при збиранні доказів за кордоном.

📖 Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Конвенція з питань цивільного процесу 1954 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_083
2. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах укладеної 15.11.1965 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_890
3. Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах 1970 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_922
2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року із змінами та доповненнями станом на 16.10.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 року із змінами та доповненнями станом на 03.10.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
4. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 23.06.2005 року із змінами та доповненнями станом на 06.06.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням платежів на виконання рішень закордонних юрисдикційних органів,

що прийняті за наслідками розгляду справ проти України» від 27.12.2005 р. № 1289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2005-%D0%BF>

6. Наказ Міністерства юстиції України та Державної судової адміністрації України «Про затвердження Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень» від 27.06.2008 року № 1092/5/54 із змінами станом на 11.01.2016 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08>

7. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13 «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>

Додаткова література:

1. Бичкова С. Особливості цивільної процесуальної правосуб'єктності іноземних осіб в Україні. *Право України*. 2011. № 2. С. 217–222.

2. Міжнародний цивільний процес України: Навчальний посібник. Київ: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2010. 328 с.

3. Пасайлюк І. Особливості участі іноземців та осіб без громадянства як сторін у цивільному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 45-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_8_10

4. Пасайлюк І. Цивільно-процесуальний статус іноземців та осіб без громадянства в цивільному судочинстві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. №1. С.91-94. // URL: http://www.par.in.ua/1_2015/27.pdf

5. Черняк Ю.В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України: Монографія. Київ: Прецедент, 2008. 276 с.

6. Чучкова Н.О. Участь іноземних осіб у цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Н.О. Чучкова. Київ, 2013. 199 с.

7. Цірат Г.А. Загальні тенденції процесів уніфікації окремих складових міжнародного цивільного процесу в кінці XIX – протягом XX сторіччя у різних регіонах світу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 108(1). С. 189-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_108%281%29_28

8. Цірат Г. А. Досвід уніфікації в сфері міжнародного цивільного процесу, що відбувається під егідою Організації американських держав. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 101, ч. 1. С. 144–151.

9. Цірат Г. А. Міжнародно-правове співробітництво у сфері міжнародного цивільного процесу. *Право України*. 2013. № 7. С. 183–198.

10. Цірат Г. А. Двосторонні договори про правову допомогу як приклад уніфікації норм міжнародного цивільного процесу. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 1. С. 43–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2012_1_16

11. Цірат Г. А. Питання підсудності в Гаазькій Конвенції про виключні договори про вибір суду 2005 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 91-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_10_15

12. Цірат Г. А. Правове положення іноземців у міжнародному цивільному процесі: досвід міжнародно-правової уніфікації. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 9. С. 44–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2011_9_11

13. Цірат Г. А. Особливості правового статусу іноземної держави в міжнародному цивільному процесі. Судовий імунітет держави. *Часопис Київського*

ТЕМА №22

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ. СУДОВІ ДОРУЧЕННЯ ПРО НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

✎ Методичні рекомендації. *Визнання рішення іноземного суду – це інститут цивільного процесуального права України, в основі якого лежить акт легітимації судового рішення іноземної держави та поширення на нього законної сили рішень національних судів відповідно до встановлених норм процесуального законодавства.*

При вивченні теми студент повинен пам'ятати, що на сьогодні чинне законодавство України не містить законодавчої дефініції «визнання рішення іноземного суду», що дає простір лише для науково-практичних тлумачень цієї категорії.

Натомість примусове виконання рішення іноземного суду означає процедуру застосування до сторони, проти якої винесено судове рішення, передбачених законодавством країни місця виконання засобів примусового характеру, спрямованих на виконання рішення.

У багатьох країнах визнання і виконання рішення іноземного суду називається екзекватурою, тобто надання рішення іноземного суду сили рішення своєї держави.

Рішення іноземного суду визнається та виконується в Україні за умов: наявності міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України; за принципом взаємності на підставі разової домовленості з іноземною державою.

⇒ Питання для самоконтролю

1. З якою метою рішення іноземного суду підлягає визнанню в Україні?
2. До юрисдикції якого суду в Україні належить вирішення питання щодо визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу?
3. Які правила про підсудність застосовуються при зверненні до суду щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень іноземних судів?
4. В якому порядку має визнаватися рішення іноземного суду і надаватися дозвіл на його виконання, якщо звернення стягнення має відбуватися в тому числі і на майно іноземного громадянина?
5. Назвіть види рішень іноземних судів, які підлягають визнанню без надання дозволу на їх виконання в Україні?
6. Чи підлягають застосуванню відповідні положення ЦПК України, якими передбачається порядок і підстави визнання та надання дозволу на виконання рішень іноземних судів щодо виконання рішень ЄСПЛ?
7. Назвіть чинні на сьогодні іноземні міжнародні комерційні арбітражі?
8. Яким вимогам має відповідати клопотання про надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу?
9. В якому порядку розглядається клопотання про надання дозволу на виконання рішення третейського суду в Україні?
10. Якими повноваженнями наділені суди за наслідками розгляду клопотання про визнання та надання дозволу на виконання рішення іноземного суду в Україні?

11. У яких випадках судом може бути відмовлено у задоволенні клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу?

12. Як визначитися із приводу того, чи принцип взаємності існує, чи його не існує при прийнятті рішення про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів та третейських судів?

13. В чому полягає сутність застереження про публічний порядок при вирішенні питання щодо визнання та надання дозволу на примусове виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів та третейських судів?

14. У разі, якщо у державного чи приватного виконавця виникнуть запитання щодо роз'яснення рішення іноземного суду, то у якому порядку належить вирішення цього питання?

 Методичне завдання (обов'язково відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття):

1. **Складіть схему**, яка міститиме перелік причин, які можна віднести до поважних, щоб вони були підставою для перенесення розгляду клопотання про визнання та виконання рішення іноземного суду в Україні.

2. **Підготуйте проєкт** ухвали про призначення до судового розгляду клопотання про надання дозволу на примусове виконання в Україні рішення іноземного суду.

Нормативні акти та література:

Законодавство та судова практика:

1. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року. *Офіційний вісник України*. 2004. №45. Ст. 3004.

2. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах укладеної 15.11.1965 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_890

3. Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_922

4. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 року із змінами та доповненнями станом на 03.10.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

5. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 року в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>

6. Наказ Міністерства юстиції України та Державної судової адміністрації України «Про затвердження Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень» від 27.06.2008 року № 1092/5/54 із змінами станом на 11.01.2016 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08>

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999 року № 12 «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>

Додаткова література:

1. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах щодо надання дозволу на виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів та їх оспорування / Упоряд.: канд. юрид. наук Д. Д. Луспеник, канд. юрид. наук Ю.В.Черняк; відпов. за вип.: д-р юрид. наук М.М.Шумило. Київ, 2019. Вип. 2. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Oglyad_ICAC.pdf

2. Фортуна Т.Я. Джерела правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Випуск 56. С. 292–300. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2012_56/292civ56.pdf

3. Фортуна Т.Я. Поняття та правова природа визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. *Адвокат*. №7. 2011. С. 41-44. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&Image_file_name=PDF%2Fadv_2011_7_6.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0